Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТАН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувла 1923 шера денз ◆ ЕРА, 17 ФЕВРАЛЬ, 1983 ШУ. ◆ № 21 (8743). ◆ Мах 3 кеп.

Хlара балха дийнахьа тlехдика дисциплиней хьадер дукхагlеихилийта!

Тешал ду толамаша

Дика болх барца белгалдаккха лерхI хьайтталаеlта пятилетка кхоалагlа шу «Металлист» ахача завода механически участкерча болхлоша. Цар дика кхетаду къахьегамен производственни дисциплина чlогlа ца хилча балха тlехьа толамаш даха хала хургдолга, шоай оасарле лакхлургlоацилга. Цудухьа хlара минутах пайда а эцаш къахьег цу барт тайпача коллективо. Иштта январь бетта товарни продукци арахецара план кхоачашъяьй 105,7 процент, къахьегама оасарле лакхъеннай 3 процент. Iалахьате-дика къахьегаш я Мовлтаев Саlад керте латта коммунистически къахьегама сийлен цlи лелаеча сварщиккий бригада. Из вlаьнга коллектив хlара дийнахьа масал гойташ я беррига болхлошта. Дийнахьара задани 200 процент кхоачашъю цо. Цуд совгlа, беш бола болх ала хlама доацаш дика бу сварщикаша.

— Мишта вlаштlехьдоал шун уж толамаш даха? — аз шийга хаьттача, — сварщика Евлоев Тухана аьлар:

— Тха бригадера нах дукхача хана дена сварщикалда болх беш ба. Тlаккха, дисциплина а чlогlа я тха. Оаха лаьрхlад план тlехьхоачаш ца еш цхьа ди дlа ца далийта. Тахаьналца из вlаштlехьа а даьннад, дар а дахlана аьлча Мовлтаева Саlад, Осмаев Вахе санна бола сварщикаш юкъе бола бригада цlаьнха тlехьаюсаш хургьяц.

Бекъалув Тухан, Вахев, Саlада бокъонца бола гозанчаш ба. Хlаьта царца якхха еа Евлоев Тухана цlи а.

Царна улува болх беш я штамповщиккий бригада а. Дукхача хана денз цуьна кулгалду Подредеева Зоя Васильевнас. Балха тlера хилара, участка, завода сий лакха лоаттадарах лоархlаш я из бригада. Хlара денна план штамповщикаша кхоачашъю 120—130 процент. Къаьстта белгальъний царка юкъе Алхастова Тамара.

Иштта дlадоладьад карара шу механически участка коллективо. Хьалхарча толамаша тешал деш да коллективо тlаьнца социалистически декхараш кхоачашдергхилара а завода планаш кхоачашъеча лоархlаме дакъа юкъехьоргхилара а.

М. ВЫШЕГУРОВ.

Бlаьстанен ахкаьнга денош шоай хьайбашта шортта моша доакъар хилийтара хlанзсе а сарцагlбаьннаб Грозненски района «Грозненский молочный» совхоза механизаторашс. Дlаяхьча гуранахьа вибе лаьрхlа ахка lоделаве хаьтта, февраль бетта дика латтача хоттlеш шай-да а эцаш, вlашагlъалдь кеки горохи дlаера укх денош да хаахка арахьяай цар шоай тракторашс.

КХАШКАРА БАЛХАШ ДlАДОЛАДАЬД

Ерригa дlас соар 1500 гектар болаш кха, дийнахьа 705 гектара тlа из дlайийнай механизатораша. Царна юкъе нарвачча социалистически яхье къаьстта хьовр айден из къахьег МТЗ аха трактораш лекхаш болча Абдулхаков Султана, Абдурахманов Лечас, Устарханов Сайд-Хьасана, Радуев Заек. Норма 10,5 гектар болаш хlора дийнахьа 15 гектара тlа горохи кеш дlабуа царех хlарес.

* * *

Доакъара лаьрхlа бола культураш дlас болаьй «Горагорскиечевский» совхозе а. № 1 болча отделене МТЗ-80 ахача трактораша селлиш хьа а тайса кеш горохи дlаьаш боахк механизатораш Ульбиев Вахех, Ахметханов Махди, селлешаш лелаеш бола Ахмедова Есниш Узбеска Нурая.

Совхоза № 2 болча отделене шиь Т-150 ахача трактора кхо селка тlехьа а ваlае уж культураш дlаеш воал Алхаев Зайнды. Цуьна воакъостал деш ба селлыщикаш Тулаева Чака, Алхаева Есита, Магомадова Тоита.

Шишиа а отделенерча болхлоша шоашта могар ду бlаьстан балхаш сихагlа чакхдахара. Цига хlаьале 80 гектара тlа горохи кеш дlабийнаб.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

СОВЕТИЙ МЕХКА

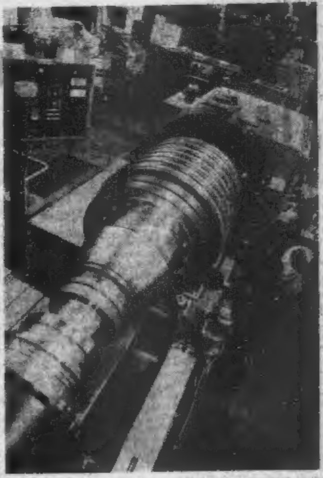

ЛЕНИНГРАД. В. И. Ленина цlерагlча «Невский завод» ахача объединене хьальй 25 заар киловатт мощность йола керттера газоперекачевающи агрегат. Кердача серех йола из эггара хьалхара яр дlаяхьийтай Уренгой — Помары — Ужгород ахача магистрала адресагlа. Укх шера Ленинградцаша лаьрхlад ханал хьалхе хьа а ль цу тайпара массехк агрегат трубопроводе дlаяхьийта. Агрегаташ хьаеча юкъе дакъа лоац шоаттикъа совгlа йолча предприяте. Цар коллективаша договор даьд творчески цхьана гlулакхаш леладара, вlашагlъеллай координационни совет.

Тахан хьаеш я укхаза цхьан ханна цу тайпара кlас йоккха агрегат.

СУРТА ТlА: 25 заар киловатт мощность йолча серийни газоперекачивающи агрегата йоккхача давлене ротора механически обработка е кийчлуча хана.

С. СМОЛЬСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

ДИКА ХОАМАШ

Производства эффективности балха дикали лакхъяра тlехьа «Хlара балха дийнахьа тlехдика дисциплиней хьадер дукхагlеи хилийта!» ахача денцаз вай республикерча промышленни предприятешта юкъе эггара хьалха инициатива дlайолальча СССР 50 шу дизара цlерагlча Грозненски химически завода химикаша дика къахьег укх шера. Производственни мощностех, балха ханах бизза пайда ийбара, зlамигчун а доккхачун а кхом бара, къахьегамен производственни дисциплина из мотта чlоагlъяра тlехьа тlаlертта къовсам лоаттабеча цар дентара дента дикагlа хулийт шоай производственни хьокхамаш. Предприяте ерригa арахецача продукцех 83,8 процент яр паччахьалкхен дикала Знак йолаш я. Совкха укх хана арахецаш хинначул 4 процент дукхагlа я цига хlанз хьаеш йола лакхерча категорех йола продукци. Дlабахача январь бетта планагlа лаьрхlачул совгlа завода болхлоша арахийцад 83 заар сома маьха полиэтилен, синтетически спирт, фенол, кхыйола химически продукци. Къахьегама оасарле лакхъяра паччахьалкхен план толаме кхоачаш а еш, арахецача продукцега дlабола чах лохбарах химикаша дукхьал январь бетта 81 заар сом пайда баьб паччахьалкхенна.

Укх шера предприятерча производствацта пехашта юкъе аьрхача социалистически яхье даим хьалха латташ хьабоагlа Недорубко Анатолий Григорьевича кулгалдеча полиэтилен арахецача производства химикаши Гамзатов Меклис Гамзатовича Прохоров Николай Ивановича керте латтача цехий коллективаши. Цар эггара хьалха рапорт делар товарни продукци арахецара январь бетта план кхоачашъярах.

ХЬАЛХАЛАТТАР

Нохч-Гlалгlай гlишлон управлене Грозненски аьшкабетона конструкцей завода коллективо январь бетта республикерча промышленни предприятешта юкъе аьрхача яхье шоллагlа моттиг яьккхай, из республиканськи Сийлен улга тlа йихьай.

Яла а йоагlаш из моттиг цунна хьожаль хилар хьахьокх январь бетта цо даькача къахьегама хьокхамаш.

Нормативно цlена продукци арахецара паччахьалкхен план дикха тlехкхоачаш а еш, заданел совгlа предприяте болхлоша арахийцар 23 заар сома маьха из продукци. Укх бетта чотагlа маьхала яьккхар пхи заар сом мах бола товарни продукци. Къахьегама оасарле лакхъяра задани а тlехкхоачашйир цар. Дукхал из лакхъяра чотагlа хьайир планал совгlа арамел хийца норматива цlена продукци. Шоай производственни хьокхамаш кхы тlа а тоадеш къахьегаш ба уж укх февраль бетта а.

Заводерча цехех цхьаккха яц паччахьалкхен плани тlаийца декхараш кхоачаш ца деш тlехьаюсаш. Царна юкъе а белгальъйна дика къахьегаш я Знайченко Алексей, Арусбиев Хьасан, Кагерманов Баудин керте латтача кхаь цеха коллективаш.

МЕРЗА ДААРАШ — ДУКХАГlА

Иттех тайпара кондитерски изделеш арахец хlанз Грозненски кондитерски фабрике. Уж вай республике бахача наха чlоагlа хоатташи дика дlаэнаши я. Цар ассортимент тlа-тlа шерьяра, арахепа продукци дукхагlен дикагlен хилийтаре шоай хьинери низи кхо ца беш къахьийтача фабрика болхлоша дlабахача бетта планаз совгlа арахийцай 34 заар сома маьха товарни продукци. Цу даькъе 36 тонн тайп-тайпара кондитерски изделеш.

Яхье хьалха латташ я укхаза Беслиева Асиаl керте латтача розлична цеха коллектив.

ПЛАНАЛ СОВГlА

Ер шу доладелча денз планал совгlа 120 тонн мехк даьтта даькхад «Малгобекнефть» НГДУ мехдаьттахоша, заданел совгlа маьхала яьккхай цар пхьа заар совгlа сом мах бола товарни продукци. Тlехкхоачашъяьй къахьегама оасарле лакхъяра задани а.

Массаза санна социалистически яхье хьалха латташ я укхаза Монахов Михаил Миронович керте латтача кхоалагlча цеха коллективе.

Б. КОСТОЕВ.

ДИКА КЪАХЬЕГ

Толаме дlадоладьад карара шу «Ермоловская» ахача коа тlара оалхазараш деладеча фабрика коллективо. Цхьоалагlча квартала план 3 миллиони 300 заара йоалаш дукхьал цхьал январь бетта паччахьалкхенна дlачуденнад 1 миллиони 460 заара фуъ. Тlехкхоачашдаьд январь бетта паччахьалкхенга котамий дулх дохкара шоашта хьалхашка лаьтта декхар а. План 600 центнер йолаш паччахьалкхенга дехкад 720 центнер.

Из толам боаккхача шоай доккха дакъа юкъедихьар фабрика болхлоша Дербишева Нурас, Остроумено Валентинас, Бисултанова Шемас, Сатуева Паьтlамата. Социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай Дербишева Нурас. Цун сийна фабрика контора коа урагlъяхийтай Цlе байрах.

Ш. ХУСЕИНОВ.

1983 ШЕРА 16 ФЕВРАЛЬ ХЬАТlАОТТАШ ХlАРА КХОАВАЧА lАТТАГАРА ШУРА ЯККХАРА ЙОЛА

СВОДКА

Районаш	1983 шера	1982 шера
Наурски	5,7	5,1
Шелковской	5,5	6,1
Грозненски	5,2	4,6
Сунженски	4,8	4,1
Шалински	4,8	4,2
Назрановски	4,5	5,0
Гудермесски	4,5	4,5
Надтеречни	4,2	2,7
Ачхой-Мартановски	4,1	2,7
Малгобекски	3,7	3,1
Урус-Мартановски	3,6	3,8
Республике гlоли	4,8	4,4

БlАЬСТАНГА КИЙЧЛУ

Цхьайтталагlча пятилетка кхоалагlча шера лаьттанцарен хьайбашкарен йоала продукци яккхаран паччахьалкхенга йоххаран тlаийца планаши социалистически декхараши толаме кхоачаш дара тlабайрза болх беш ба хlанз Наьсарен района къахьегамхой.

Гурахьа дийнача ялатий 8460 гектарах 6528 гектара тlа подкормка яьй. Кхашка дlайихьай 45300 тонн, дlатайсай 16458 тонн органически 4470 гектара тlа минеральни удобренеш.

Бlаьстан юкъе ювча культурай фу долаш да районера «40 лет Октября» ахача совхозагара дlа мел ийнкхача боахамашка. Масал, хийца комбинированни фу яца паччахьалкхенна дlачуеннай 4989 центнер хьажкlаш. Дlае дlаоттаь латт 3 заар тоннаха меттел 3230 тонн коарто-лаш, иштта кхоачам болаш lалашдаьд ялатабобоен культурай фу а.

Доаханна бlаьстийн, ахкийн, гурахьеи даа моша доакъар хилийтар а дизза доцаш уж хьатlадоагlача lаннара дахар а духьа укх шера 700—1000 гектара тlа доакъара культураш дlае лаьрхlад района боахамаша, хьажкlаши, соли, генараши, суданкеш вlашагlа а эль. Царех хlара гектара гlара 500—600 центнер моша доалар дакхха дага да тхо.

Сикъль тоаеш латт бlаьстан юкъе кхашна балхаш дергдола техника. Социалистически декхараш тlаийцад района механизатораша — ерригa юртбоахама техника укх бетта 23-гlа ди хьатlаотташ тоаль яккха. Кlаьда ухача укх деношка цхьаккха сахьат эзхьа ца доадеш къахьег механизатораша ерригача тракторно-кхаш леладеча бригадашка, мехмастерскешка, балхаш геттара дика а деш.

Белгалбаха белаш ба са ерригача юртбоахама техниках 90—95 процент тоаль а яьккха, кийчол мугlаре дlаоттаьча «Экажевский» совхоза кхаь а тракторно-кхаш леладеча бригадера механизатораш а хlаьта иштта юртбоахама техника дика кийчъаь «40 лет Октября» ахача совхозера № 6 йола Колзоев lалауддина кулгалду бригада а.

Доккхийн бехктонхамен декхараш латт района юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка. Цар паччахьалкхенга дохка деза 14 заар тонн ялат, цу даькъе 11 заар тонн хьажкlаш а йолаш, 3670 тонн генараш, 23 заар тонн шекара свеклаш, 500 тонн баьцадаараш, 4,5 заар тонн коартолаш, 1300 тонн дулх, 4400 тонн шура.

Шеко яц, района юртбоахама къахьегамхоша 1983 шера юртбоахама продукци кийчъяра паччахьалкхен планаш кхоачашъяра шоай дерригa низаш оарцагlдоахаргдолгах а цу тайпара, мехка Кхачан программа кхоачашъеча шоашкара доагlа дакъа лоацаргдолгах а.

М. МАРТАЗАНОВ,
Наьсарен района юрта боахама управлене керттера агроном.

КУРСАШКА ТРАКТОРИСТАШ КИЙЧБУ, ХlАЬТА ТРАКТОРАШ... БОЛХ БЕ НАХ БОАЦАШ ЛАТТ

Дукха за йисаш хьаяна бlаьстан балхаш дlадоладале. Хlаьта укх шера хьал тьаьэ бlаьсти ова могаш я да гlулакх. Хьалаьа техника кийчъярах, бизза цхь пайдо механизатораш lенабарах тийша да керттерча дахьаьа агротехнически дилагlча бlаьсти тоы дlадувга, кхадело балхаш чакхдоллига.

Магlалбикерча дукхагlдолча боахамашка тракторий, кхыйола юртбоахама техника тоелга цхьа баьрн дика вlаштlехьдаьккха дlатьош дале, тахханалца къоастадаь даланза да бизза техникаш пайда эцаш боахк вlаштlехьбаккхара эша механизаторий lалашбара доць. Иттам механизатораш тоьац укхаза йолаш йолча трактораш тlа цхьан сменагlа болх бара lотlакхоашбе а.

Иштта хул хlара шера. Дукхача даькъе из бетьан долаш да боахамий кхашкара лоаргlаме балхаш заннальен динан чекхдаха вlаштlехьа ца доалаш дукахга. Кхаь леладера культура йода хилар, бухсоцаш — юрта боахама культурай шуукхьам лоха хилар.

Дlахо йодача хана уж кхоачамбоацараш ца хилийта лаьрхlа, кхоьна механизатораш кийчбу укх шера районерча цхьадолча боахамашка. Царех я Соагlапчара совхоз а. 34 саг ва укхаза укх шера ях бетта лаьрхlа йолча программах трактористе говзал карлерзаеш.

Механизаторий курсашта кулгалдеш а укхаза дешараша трактор, цун доакъош, цар баьа прицепаш хьехаш а ва лакхара дешар дийна инженер воле Мержоев Гирихан. Хlаьта трактораша болх мишта бу нагирхошта дlагойт совхоза мастерскашка. Укхазе lомабу уж еха трактор тоеж. Хургбоча механизаторашта балхе уж оагlонаш дlайовзийт мастерской заведующе Бекбузаров Макшарипа, иштта укхаза шоай машинаш тоеш болча трактористашка. Кхаш леладара агротехника, кхерамзлен техника хьех курсашка совхоза керттерча агрономен керттерча инженарен.

— Тха совхозе трактораша цхьан сменагlа болх бара дикка механизатораш тоьац тхона, — мукlарал ду совхоза керттерча инженера Саутиев Мовлдина. — Берхl трактор латт тха трактористаш боацаш. Укх шера денз дlа миз болашагlа йолча трактораш шин сменагlа болх бейта лаьрхlад оаха. Совхозерча механизаторий курсий болаш йистеблаха лерхl оаха укх шера мей бетта юкъе. Цул совгlа, Наурски районерча Алпатоверча № 20 йолча ПТУ филиале трактористаш говзал lомаш кхы 10 саг а ва тха совхозера. Уж берригa кагирхой механизатора говзал карлерзаьль баьлча торо лургья тха техникех бизза пайда эцаргболаш шин сменагlа болх вlаштlехьа беккха.

Механизаторий кадараца боахамаш lалашдара цхьа оагlув мера яц керда трактористаш кийчбелга. Кхы а лоархlамагlа да уж балха дlачоагlбелга. «Сагопшинский» совхозе хlара шера кийчбу къона механизатораш. Хlаьта а хlара шера трактористаш боацаш болх ца беш латташ хул трактораш, эггара низъаннагlа доле балхаш кхоачашдара лаьрхlа йола гусенични трактораш.

Мишта латта совхозе къона механизатораш балхашка дlачlоагlбара гlулакх? Цу хьакъехьа справка лу совхоза кадраи отделе заведующе Яндиев Исмаlала.

Дlаддахача шера совхозе механизаторий курсаш йистеяьхай тхьо саго. Царех хlанз совхозе болх беш ва саг мера вац. Царна юкъе а трактористаш йолаш цаь мера вац. Совхоза механизаторий курсаш хьарех шин саг Советски Эскаре гlулакх де вахав. Вокхаеа вийта совхозе мичча ховш вац. Механизаторий курсаш чакхьяха удостоверенеш дlайийцачуа тlехьагlа цхьан дийнахьа совхозе болх баьбац цар!

Хlаьта советски законах шоаш говзал карлерзаьльча боахама шин шера механизатора болх бе декхаркца вар царех хlаравар. Хlана аьлча, совхозо бетта 70 сом стипенди а луш дешийтад царех хlаранега а шера. Иштта дукхаха ахча денад къонача механизаторашта хьехаш хиннерашта а. Иштта паччахья рузкъе дlадохийташ совхоза совхозе кийчбаьй механизаторех дукхаха дукхагlбераш цхьан совцийнай бьа боахама.

Кхы дlаьхо тоьйнаш де ца хилие ца хьагойт, къона механизатораш балхашна дlачlоагlбара Соагlапчарча совхозе гlулакх геттара хола леладелга. Цу хьакъехьа цlенаштта, дог лазаш дийцар дукха из декаш хиннача совхоза болхлой собране.

Дукха да къона механизаторашка балха дlалийсбара, уж цига дlачlоагlбара совхоза, отделеней, бригадей кулгалхоша, партийни, профсоюзни организацеша да йиш ярий. Цхьабаьнда, тахханалца цу хьакъехьа деш дар геттара кlезига да.

Цхьа хе яр трактористе курсаш йистеяьхачул тlехьагlа къонача механизатораш тоьал прицепщикаела болх беш. Лакха говзал йолаш волча трактористе тlаьоккаь а болаш цун хьалхьенца трактора тlа болх бе хьакхаьа воалар къона механизатор. Хlанз вай промышленности арахеца гетина прицепщикаш ца эшаш ма йий. Из геттара дика а да.

Цхьабакъда, цуьга хьажжа пайда хургбоча тайпара вlаштlехьдаккха доагlар кхона механизатораш балхага бекара гlулакх. Цу деша торонаш я хlара боахама, арагьера юекъостая ца эшаш.

Хlанз совхозешка механизаторий курсаш чакхьяьа кагий нах дlахьожабу эггара низъаьнагlа дола, дукхагlа говзал эша балхеш кхоачашдеча гусенични трактораш тlа болх бе. Цига бизза болх бе, ахча трактор тоав, кхыча хелонех чакхвала говзал тоьал къонача механизатора. Шин хьахьегамехк юрта боахамашк дог е ийкха, кхычахьа шийна болх лаха воде из дукхагlча дакъе.

Хlанзарча хьалашка бекъахьа хургдар механизаторий курсаш хьа кагийхой юкъьаьнца лакха говзал йолаш болча трактористий сменщикаш болаш болх беш хилча. Бокхагlбарий наькъостелца, цар хьехам луш, бlарглохаш дукхха дикагlа карерзаергьар къонача механизатораша хlанзера чоалкхе трактор, дог дардар механизатора къахьегамах.

Из а совхозе вlаштlехьа далац тахханалца. Хlана аьлча, дукхачо хана болх беш бола лакха говзал йолча механизаторша хьаьц боахама дукхагlа эша а миз болашагlа йолча трактораш тlа болх ба. «Беларусаш» тlа болх беш кул уж дукхха а дукхагlча даьхье.

Цун бетьанаш къоастаде маганзар совхоза керттерча инженера, кхыбонча кулгалхошта. Цу бетьаьна дуттlаоонах лакха говзал йолча механизатораша шоеш. Шеший цlа, ков долаш, деза, боахам болаш хьиз ва царех хlаравар. Молагlа цlагlа эшар lалашдара аьтту болашагlа да «Белорусе» тlа болх беш хилча. Хlаьта гусенични трактора тlа болх беш хилча из вlаштlехьа далац. Иштта лерхl цар.

Къыча-тайпара хургдар из гlулакх механизаторашта, цар дезалешта цlагlа эшачун йоаяо яра гlулакх отделенешка, бригадашка лерттlа леладеш хилча. Из боагllача боараме укхаза хlанзаьпца вlаштlехьдоалаш дац.

Лерттlа вlаштlехьдаьккхабеш укхаза хьехамчий болх а. Гусеничний, иштта кхыйолча йоккхийча трактораш тlа болх бе ца къонайрча хьехамчаш болеш царна шоай говзал дlалуш бола механизатораш морально а материально а белгалбоакхаргбоа хьалаш хьахоцил. Из гlулакх а тасса леладу укхаза.

Иштта лоархlаме да бригадашка, отделенешка къахьегама дисциплина чlоагlъелга, хlара кулгалхочун, специалиста, хlара мугlарерча болхлочун бехктокхем лакхбелга.

Уж дукха чоалхане доаццаш дукха паччахьалкхан рузкъа дlадахийта ца дезеч гlулакхаш чакхдахара торо лургья къонча механизатораш хьалхехьбара, балха дlачlоагlбара гlулакх беттала тоада. Цу деша цахаддаш йоаххо а аза совхоза партийни, профсоюзни организацеша, кулгалхоша, специалисташа.

А. ХАРСИЕВ,
тха собкор.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА ХОАМАШ

БЕРЛИН. Социалистически содружества мехкаш машар чlоагlбе гlертал хилара чlоагlа тешал деш я Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача паччахьалкхений пражски Политически декларацe тlара конструктивни инициативаш. Йоах укхаза ценатоха араьвкхача Германе демократически ахархой парте правлене президиума заявлене тlа.

Заявлене тlа белгалдоаккх, Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача паччахьалкхений машара предложенеца дуненa халкъашта юкъера гlулакхаш кlаьддарга, ядерни катастрофа юхатохарга бода реальни никъ, чlоагlача машарген кхоххам кlаьдбара политика дlахоахьарген бода никъ хьахьокхаш хилар.

БРЮССЕЛЬ. 1982 шера 2 миллион дукхагlа кийнаб хьабе боля боаца нах Европейски экономически сообщества членаш долча мехкашка. «Совбаьнача наькъа» эскарца хlанз 12 миллион совгlа саг ва. Царех 40 процент — 25 шерага кхаччалца хьаьнаш йола кагархой. Вахача наькъ цу группина лаьрхlача «иттнахьара» хьабе болх боацараш шоаза дукхагlа ба юкъерча боарамал. Уж данеш йоалаьй укхаза ЕЭС-е лаьрххlача дешашка хьожаш волча европейски сообщества комиссе члена А. Ричарда.

АММАН. Израильски оккупаце режима дукъала дукха нах гlайттаб Иордан яхача хи аьрда оагlорахьарча дукхача городашкен юрташкен.

Укхаза хьанкьачача хоамаша ахачох, Каландия ахача палестински беженций лагерей Рамаллах ахача городе демонстрацеш хиннай. Наблусе забастовка кхайкальй Ан-Наджах ахача Iарбий университета студенташа.

Демонстранташ лелхабе тlахийцар израильски бlу. Комендантски сахьат оттадаьд Каландия, Рамаллахе. Палестинцех дукха нах лийцаб.

НЬЮ-ЙОРК. Вашингтоне тlехь тlехьа дукхагlа ду тlахьеалмаш. Малхбузен Европерчен Японерчен «партнерашцарча» торговле протекционизм лелара. «Нью-Йорк таймс» ахача газета оагlош тlа цу хьакъехьа йоду соалха экономически политика дешашта Кlайча цlенца чlоагlа къовсаваларах президента тlахьокам болча экономически совета председателя гlулакха тlара дlавахача вокхача американски экономиста Дж. Уайденбаума. Цо деча тешалагlа, Вlашагlкхийттача Штаташка протекционистски кампани хьоаль нерттера инициатораш я «Йоккхача бизнеса» лоббистски организацеш. Уайденбаума белгалдоакх, протекционизмах гlойле йоалараш кхыча мехкий компанешца ира конкуренцин къовсам лоаттабеш йола йоккхий монополеш мара ца хилар. Хlаьта мехка бахача наха финансови бала совбоахк хlамай маькхаш лакхдарга ауташ йолча протекционистски политико.

(ТАСС, 15 февраль).

Керттердар: дисциплинел бехктоххами

ӀИЛМАН БАЛХАШ—ХАНО ДӀАДЕХАРИЙ БОАРАМЕ

Партей ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленуме нов. Ю. В. Андропова аьча доклада тӀа белгалдаьккхад, партийни, паччахьалкхен, къахьегама дисциплина балха эррнгача участкашка чӀоагӀъе еза, аьнна.

Цох лаьца хоадамбола къамаьл хилар «Знак Почета» орден лелаеча Нохч-ГӀалгӀай историе, социологеи филологеи институтта гулахьарча партийни собране. Цу хьакъехьа доклад йир институтта директора заместителя, исторически Ӏилмай кандидата А. Г. Попова.

БӀаьрга хьанийцача шин планови балхаши социалистически декхараши кхоачашдаьд институтта коллективо, хӀаьта цхьадолча хьокхамех (кепайоазон тӀа Ӏилма-популярни статьяш араяхар, лекцеш ешар, Ӏилман конференцешка къамаьлаш дар) тӀехкхоачашдаьд.

Редколлеге, авторски коллективо хӀанз КПСС ЦК-рча марксизма ленинизма Институто енна рекомендацеш кхоачашъяьялча доработка яь баргӀба «КПСС Нохч-ГӀалгӀай организаце историе очеркаш» яха лоархӀаме белх. Цунна кастлашха кепатоххргья.

1982 шера кийчде доладьд шин томах латташ дола «Къаьнача замангара вай деношка кхаччалца долча Нохч-ГӀалгӀайчен АССР истори». Цу балха структура чӀоагӀъьый, кертой проспекташ лаьъьй.

ДӀахо кийчбеш ба «Нохчийн гӀалгӀайн советски литература истори» яха болх а. Республика истори дашхара, Ӏилма дегӀадоаладара дикка дакъа юкъехьоргдола уж лоархӀаме балхаш дикен ший ханнахьен кийчдаь дахийтар духьа дукха гаско тӀаьхийтен йоакхо ез еза институтта дирекце, партийни а кхыча общественни а организацеша.

Институтта «Эрсийнохчий-гӀалгӀай XVIII бӀаьшеренаш бувзамаш» яха документальни сборник. Комплексни хьисапе дӀахо довшхаш хиннад героико-историческо иллеш.

Институтта балха керттерча хьокхамех цаӀ ба Ӏилман продукци арахецилга. Эггара хьалха хьовбанза барнбац йоккхача тиражах арабаьнна боккхача маьхера бола «Сийлахь-бокхха Октябри хьалхалатта Росси Къулбаседа Кавказа халкъий кхелашка» яха Ӏилман болх. Цун авторашта юкъе ва институтта бархӀ болхло.

Ишта, РСФСР Госкомиздата 1982 шера чӀоагӀдаь хинна археологех, этнографех, языкознанех, Ӏилман атеизмах, революци хилалехьарча юкъах долча историех, литературоведенех йолча статьяй сборникаш арахийцад.

Институтта коллективо хьинаре дакъа лаьцар сойхка СССР вӀашагӀъелла 60 шу, Нохч-ГӀалгӀай автономи хьаль 60 шу, нохчийн гӀалгӀайн шоай лоӀамагӀа Росселаь кеъедейка 200 шо данар белгалдоаккхад.

Дуккхача Ӏилман болхлоши тайп-тайпарча конференцешка докладаши къамаьлаши дир, республикански газеташ тӀа статьяш араьхар, бахача наха хьалхашка лекцеш йийшар. Цу дакъе шоашкара доккхя хьинар гойтар С. Ц. Умарова, Ш. Б. Ахмадова, М. Н. Музаева, Г. А. Ерещенкос, В. Ю. Гадаева, М. А. Каратаевас, кхычар. Царех цхьабараш балха лакха мах бир, В. Б. Виноградовна — «РСФСР Ӏилма заслуженни деятель» яхен, С. Ц. Умаровна — «НГӀАССР Ӏилма заслуженни деятель» яхен сийлен цӀераш елар.

ДӀадахача шера толаме кандидатски диссертацешта защита йир институтта Ӏилман болхлоша А. Х. Хизриевс О. В. Чапаковси.

Цунца цхьана собране лаьча доклада гӀа а цул тӀехьагӀа къамаьлаш даьчар а белгалдаьхар шоай балха тӀа дола кхоачамбоацараш, данза дисараш. ХӀанз а кхоачашъеш яц Ӏилман балхашта а шера планагӀа кийтъе йоагӀача рукописашта а рецензировани елга лерттӀа леладой хьожаш секторий заседанешка из ханнапнахьа дувпилга дӀадекаш Ӏилман совето яь решени. Цхьабола сотрудникаш дуккхача шерашка кандидатски экзаменаш дӀаспна, диссертацеш кийчъь е царна защита яь боалаш бац.

Ахеял кӀеззига совгӀа мара кхоачашъяьлац Ӏилман экспедицеш чакхъяхара план (кулгалхой М. Б. Мужухоев, С. А. Хасиев, Х. М. Мамаев, Я. С. Вагапов). Цу хьакъехьа бехк баккха боагӀа секторий заведующех, дирекцех, партбюрох. Таханалца экспедицеш чакхъяхара хьехецача рузкъах мишта пайда ийбу ца хьожаш Ӏеш а сектораш, халкъа тӀехьожама группа, администраце балха партийни тӀахьожам лоаттабу комисси.

Институтта коллективо дукхагӀа йоакхо е еза тохнам беш хьахиннараш синхагӀа къахьегамхошка дӀадовзийтара, болхлой лекционно-пропагандистски гӀулакхий боарам лакхбара.

ДӀахо эргадоаккхаш тоаде деза институте ях леларра гӀулакх, кварталагӀа цкъа социалистически яхьа итоташ елга вӀашгӀехьдаккхаза даргдац. Массе тайпара къовсам лоаттабе беза балха тӀа формализм ца хилийтара, тӀаийю решенеш, планаш, наха еш йола критически замечанеши предложенеш боккъонца кхоачашъелга Ӏалашде деза. Цхьаболчар шоашта тӀеехка общественни поручнеш йицъалийтилга ла йиш йолаш дац.

Институтта профкома председателя Х. А. Хизриева, ше къамаьл деш, институто боккха болх беш хилар хьахекхар, из гӀулакх Ӏалашдеча къаьст-къаьстача болхлони юкъехкухьа дакъе хьагойтар. Каьлаша ... Ӏилман наьрте ... тӀа гӀамегӀа Ӏалашдара институтта балхагӀа, цар ... чӀоагӀъе, аьхан замалахьа салаӀара болхлошта дикагӀа дола хьалаш хьаде. Кхачай программа кхоачашъеча шоай практически дакъа юкъедахьа уж йиш хургӀолаш царна лаьттан участкаш хьожае еза, аьлар цо.

— Беррнгача советски наха' санна чӀоагӀа къовбаьлаьь тӀайишар тха институтта коллективо а КПСС ЦК ноябрьски Пленума решенеш, нов. Ю. В. Андропова цига йоаккхад, — аьлар советски замалахьарча СССР историе сектора Ӏилман болхло А. Э. Вацуева — цу деррига мейтара дӀадех хӀаране шин бехктоххам лакхбелга, дисциплина чӀоагӀъелга. Рецензировани елга тоадара ше дувцаш цо предложенеш елар комисси вӀашагӀ а ела цу дакъе секторашка лет дар хойдаболаш тӀаха, аьнна.

ВоккхагӀволча Ӏилман болхлочо Г. А. Ерещенкос теркам тӀаззар хӀанзара тематика къоастаеча ниислуча халонаита. Кавкаоа дӀаьшерен кхьыметтал 70-ча шерий материалаш республика архиващка йоацаш я, хӀаьта лоаладарчи республикашка, центре командировке ухилга могадаш дац. Дика хургдар, нагахьа санна общественни Ӏилмаех йола эррига газетин публикацеш цхьан метте гулъаь лелайоре.

Керттерча дакъе балха дикал лакхъяра хетадаь дар коммуниста Х. М. Мамаева къамаьл. Планови балхаш дувцилга вай цхьаза формально чакхдоакх, из гӀулакх кхы а лакхагӀча боарам тӀа доаккхилга хьадийхар цо.

Деиза дисарштеи балха тӀа долча кхоачамбоацарештеи дукхагӀа теркам тӀаззар институтта директора Н. К. Байбулатова. Коллективо юбилейни шера даьхача толамех дувцаш цо белгалдаьккхар институтта болх хӀанзара декхараш дӀа ма деххара ца хилар. Вай деш дола тохкамаш эггара хьалха идеологически декхараш кхоачашделга Ӏалашдеш хила деза, цудухьа вӀалла мегаргдолаш дац ца йоагӀа с харцахьара выводаш еш йола Ӏилман продукци арахецилга.

Квалификаци лакхъелгах дувцаш цхьаболча новкъосташа (А. Э. Вацуев, М. Н. Музаев, Х. М. Мусаев, М. О. Цицкиева, кх.) болх бу 13-14 шу ха яле а хӀанз а Ӏалашдаьдац шоай диссертацешна балхаш чакхдоакхилга. Царгара доагӀар цӀенхаштагӀа хьадеха деза вай, аьлар цо.

Собране тӀайийача соцама чулоацам — Ӏилман тохкамаш шийн ханнахьен дикен чакхдоахилга Ӏалашдар, вахаре цар еш йола вӀашии боккхагӀа хилийтар.

А. ШАРПУДДИНОВ.

Къахьегама овсарле лакхъю

«Автовазтехобслуживание» объединене Грозненски центре дохагӀа лоархӀачарех я бузоваш тоаю участок. Производственни а къахьегама а дисциплина чӀоагӀа хилар, массане а шоай декхараш кхоачашдеш хилар, бахьан долаш, хӀара денна балха план тӀехкхоачашъю участка коллективо. Цар хьабеш бола болх дикен тӀехдикен мара а хилац.

Цага шерра яьржача социалистически яхье дакъа лоац воккхагӀвола мастер Гамаев Г. З. керте латтача коллективо. ХӀаьта яьржача лаьо хоалуш лакхъю хӀаране къахьегама овсарле.

СУРТА ТӀА: воккхагӀвола мастер Р. Гамаев жестяницкашта (аьрдехьара вьттехь) А. Ковалцова, Т. Закриевана, З. Асхабовна, Б. Асхабовна дийнахьара балха задани дӀадуш воалл.

Х. БАЙДАЕВА сурт.

Тха интервью

БОЛХ ТОАБАРА НАЬКЪАШ ЛЕХ

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеш йиза кхоачашъяра деррига наьаш оарцагӀдахача Назрановски района къахьегамхоша, беррнгача советски наха санна тӀагӀертта къовсам лоаттабу къахьегамен производственни дисциплина чӀоагӀъяра, производства эффективности балха дикал лакхъяра. Цу лостамагӀа беча балхах дувцар дехаш массехк хаттар дир тха корреспондента **Сагов Ӏалихана** Назрановски трикотажни фабрика конвейерашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латташ хьайоагӀача цхьоалагӀча цехерча пхелагӀча конвейера бригадирага, Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета депутатага **Камурзоева Фатимага**, кхьча хьалха латтача болхлошка.

Хаттар: мишта кхоачашъю шун коллективо КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленума решенеш?

Жоп: КПСС ЦК ноябрьски Пленуме шо къамаьл деш новкъоста Ю. В. Андропова белгалдаьккхар къахьегамен, производственни, паччахьалкхен дисциплина чӀоагӀъе еза хилар. Уж дешаш трикотажникий балха тӀа боккъонца йола программа а хинна дӀаэттад. Къахьегама вахте латтача хӀаране дика кхетадеш да балха ханах, производственни ниялех бизза пайда а эцаш, паччахьалкхен плани тӀайийна социалистически декхараши кхоачашдара тӀалатташ бола бехктоххам боккха хилар. Цудухьа «ХӀара балха дийнахьа тӀехдика дисциплинен хьадер дукхагӀен хилийта!» яхача девизах шерра социалистически яхь йоаржаьча оаха онзи хьинари кхо ва деш къахьег тхоай торонеш кхоачамехи кхетамца пайда ийбара.

— БархӀ шу да аз фабрике болх бу, — аьлар Фатимас. Цу шерашка хаддаиза хьалха латташ хьайоагӀаш хиларах дӀадахача шера бригадира декхараш кхоачашде хьожайир со. ХӀанз духхьал сай плани тӀайийца социалистически декхараши кхоачашдарах ялац со, эррнгача конвейера коллективо шийн декхараш толаме кхоачашдара дакъе боккха бехктоххам тӀалатт сона цун нулгалхо хиларах тарра. Пятилетка шоллагӀча шера фабрикерча пхе конвейера коллективо мара кхойчашьяьпнер паччахьалкхен плани тӀайийна декхараши. Тха цехера беррнга трикотажникаш бригадни подрядагӀа къахьегаш ба. ЦхьоалагӀча конвейерерча цхьаболча хӀамаш тегача мотористкашта брак йолаш продукци арахецарах беррнгешта а ца луш бисар премии. Ишта премеш ца луш бисар воррхӀлагӀча конвейера болхлой а, цар шоай план кхоачаш ца ярах.

Эррнга хӀамаш тегаш йола тха цех хьайийнача хӀара шоллагӀча болхлочо 120 процентал чухьнахьа йоацаш план кхоачашйой а, дӀадахача шера задани кхоачашъяьнаар тха коллективо. Январь бетта план а кхоачаш ца еш йисар. Массехк ди даьккар электрически сердал йоацаш латташ. Духхьал шин дийнахьа 60 эзар надели хьасш хилча мишта Ӏаткъад из гӀулакх тха балха тӀа ха хала дац.

— Цхьаькха хӀама а да тхона новкъа. Юрташкара хьаух фабрике къахьегачарех дукхагӀбараш болх бе, тха тхоай автобусаш яц фабрике, маршрутни автобусашца ахдеза тха балха. 15 минут йиса а автобус тӀехьайнсача цу хана цехо тегаргъя бӀаьш нидолеш. Дукха дийнад оаха цу хьакъехьа собранешка, бакьде хулаш хӀама дац. Цу гӀуланха керттера бехк ба АТП болх беш болча шоферий. Царна юкъера къахьегама дисциплина чӀоагӀа ца хиларах тха болх хийла юкъагӀбус. Наг-наггахьа доацаш хул дезача бесса дола тай, кхы йола материалаш, цудухьа дукха денош зехье доадир оаха болх ца беш. Юбилейни шера дуккха нах дӀабахар фабрикера, кӀезига дар хьадоаккхаш дола алапи, цехе шийла яр. ХӀанз 40 болхло хила везача 26 саг мара бац — аьсса латт хӀамаш тегаш йола машинкаш.

— Тха цехе вӀашагӀъелла я бригадай совет. Дика дакъа лоац укхаза швея-мотористкас, профгрупорга, Нохч-ГӀалгӀай профсоюза обкома члена Нальгиева Юсапа Лизас.

— Цхьа кхоачамбоацар дисац профгрупорга бӀарг ца кхеташ. БоаггӀача тайпара къовсам лоаттабу цо къахьегама дисциплина телхаерашца. Назране яхаше а кастаста балха тӀехьаьосар Камурзоева Лиза, Кулбужева Марем. Бригада совет гул а еша царна боагӀаш бола бехк бир. Цул совгӀа, царна 100 процент преми ца луш йитар. Ишта 60 процент ахчан совгӀат ца луш йитар Эльджеркиева Тамара а. Цу гӀулакхах, беррнгача аз лакхе бийцараш та эхьа хийтта, укх тӀехьарча хана цар кхоачамбоацараш иийсдалийтац.

— Сона хьо мел йовзача хана укх фабрике болх беш а хьо, — хаттар ду аз йиъалагӀча конвейера къаьнача швея-мотористкага **Сакалова Марусега**. — Мишта лел шун балха тӀара гӀулакхаш?

Жоп: Е фабрика хьайийлача хана деза болх бу аз укхаза. 200 процент кхоачашъю оаха тхоай смени заданеш тега хӀама хилча. Со се хӀанз 1984 шера чотагӀа къахьегаш я. НормагӀа 280 баранъа тега дезача аз тег 600. ХӀара болх беча саго кхоачашъю шоай нормаш 139 процент.

— МоллагӀча болхлочо итт минут а балха тӀехьавнсача юкъа тегаргдар 5—6 берий баранъа да. Наг-наггахьа со а юс болх боацаш. ДӀадахача шера цхьа бутт баьккар хьатега хӀама йоацаш, крой хьоацаш дукха ха йоа. «Оверлок» яхача машинкаш тӀа болх беш бола швеяш кхоьбац тхона тега баракъаш хьада. Цу гӀулакха керттера бехк ба фабрикий администраце, цар шоай ханнахьа крой хьа ца кхахьарах. Каст-каста доацаш хул тай, кӀада, закройни цехе уж ца хиларах, продукци складера хьоацаш йола график телхаю, цудухьа дукхагӀбараш дӀа-хьай укхаш лел.

Редакцегара:

Лакхе дийца кхоачамбоацараш фабрике кийслуш да. Цу гӀулакха сихха оарцагӀволаш декхарийла ба Назрановски автотранспортни предприятера, фабрикера кулгалхой, партийни, профсоюзни, комсомольски комитеташ.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча

Совета массазарча комиссешка

КХОАЧАМ БОЛЛАШИ ДИКЕИ ХИЛИЙТА ДОАКЪАР

Нохч - ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета юрта боахама массазара комисси шей заседане хьекар «Колхозашкеи совхозашкеи хьайбаш леладара йола доакъара база дегӀайоалаяре республика юрта боахама министерства беча балхах» долча дешата.

Комиссе белгалдаьккхар, республика колхозашкеи совхозашкеи хьайбаш леладара йола доакъара база дегӀайоалаяра юрта боахама министерства хьадда бола болх беш хилар оттаьй доакъара база дегӀайоалаяра комплексни программа, чакхдоахаш латт доакъара баьций кхай а эрий тӀаювлача баьций а хьувкъам лакхбара, доакъар кийчдечен из лоаттадечен прогрессивни технологи юкъейоалаяра тӀадерзадаь гӀулакхаш.

1982 шера 3,6 эзар гектар, вешта аьлча 18 процент алсамъяьнний республика колхозашкеи совхозашкеи дуккхача шерашка тӀаювла баьцаш тӀайола майда. Гектара тӀара йоала йол 48,6 центнер я. Чакхйоаккхаш латт маьке доакъара культура йолча хьажиӀий хьувкъам лакхбара тӀадерзадаьча гӀуланхий комплекс. Ялх эзар гектар дукхагӀа дӀаюе из кӀаьа, хӀаьта доакъара структуре 31 процент а лоац. Юкъера лаьрхӀача цхьан гектара тӀара даьнна моша доакъар 128 центнер да.

ДӀахо деш латт доакъара производство, къаьстта дола дакъа а деш, дӀакъоасталра тӀадерзадаь балхаш.

Цунца цхьана комиссе белгалдаьккхар НГӀАССР юрта боахама министерства, моттигашкарча юртбоахама органаша беш бола болх тешаме йола доакъара база хьаяреи хьайбаш леладелга сихха дегӀадоаладарен декхараша дӀадехараша хьежа ца хилар. 11 пятилетка чакхдаьнача бӀаргчача шин шера кхоачашъяьнац доакъар кийчдара планаш. Боахамаша агротехнически мероприятеш кхоачаш ца яр. доакъара клина юкъе йолча доакъара культурай дикалга диллача хила езача боараме ца хилар бахьан долаш лоха ба доакъара культурай хьувкъам.

Йол кийчъяра заданеш кхобчашъяьлац Сунженски района боахамаша. Из эррнга район хьанйцача 30 процент кхоачашъяьй план, хӀаьта «Восход», «Заветы Ильича» яхараш санна йолча колхозаша хьалхарчо — 4, шоллагӀчо — 10 процент. Массехк боахам лоархӀабаьбац силос кийчъяра заданек а. Ишта, «Джалка» яхача совхозо эшаш хинначох 35 процент кийчъяьй, Надтеречни Сунженскин районий боахамаша хьалхарчо 43, шоллагӀчо 67 процент кийчъяьй. Эсала Ӏалашдаьд доакъарца доахан условни юрта яххегара бархӀ центнерга кхоачаш мара доакъара единица йоацача «Минеральный», «Притеречный», «Серноводский» яхача совхозашка, Назрановски района «Красное знамя» яхен Сунженски района Орджоникидзе цӀерагӀчен колхозашка.

ке, цар дика дакъа тоаде дезаш да. ХӀанз а эсала леладу республика юрта боахама министерства колхозаши совхозаши дӀаювча баьций гица Ӏалашъяра гӀулакх, боахамашта ма эшша лоаттадац из. Доакъар кийчдара технологи телхаеш моттигаш нийсйолийт, из бахьан долаш кийчдаьча доакъарех дукха дӀайоал хьайбашта чӀоагӀа эшаш йола хӀамаш, кийчдаьча доакъара дикка дакъа эсала ху.

Доакъара производства дахьа дегӀбахар юхадетт лаьрахӀа йола балха овсарле лакха йола доакъар чуэца техника ца хиларо. Цу техникана колхозашен совхозашен телаш йола заявкаш йизза кхоачашъяц Госкомсельхозтехника организацеша. Къаьстта во латт из дош республика лоаман районашкарча боахамашка.

Нохч - ГӀалгӀай АССР юрта боахама министерства колхозашкеи совхозашкеи геттара эсала чуйоалаю производствана аьла кеп тохар, активни вентилироване методаца йол дӀахо йокъаяр, химически консервантех пайда а ийбеш сенажи силоси кийчъяр санна йола нерда технологеш. Искусственно хий дӀадаькхха моша доакъар хьадеш йолча агрегатий беррнгача низах пайда эцац. ВӀалла хьалъеш а яц йол, корнеплодаш лоаттаяра йола моттигаш, кӀезига хьалъю хьайбашта дута ялт лоаттадара йола помещенеш а.

НГӀАССР Лакхехьарча Совета юрта боахама йолча комиссе рекомендаци яьй юрта боахама министерствана хӀара боахамо хьайбашта ма эшша лакха дикал йола гӀожа, моша, дегӀенашкара доакъар Ӏалашделга вӀаштӀехьдаккхара тӀадерзадаь гӀулакхаш чакхдоахалда, аьнна. Цу гӀулакха де дезар да: кхашка кхедеш дола а дагӀенашкара а доакъар кийчдара тӀадерзадаь гӀулакхаш чакхдахар, агротехника правилаш телха ца яр, доакъара культурай хьувкъам лакхбар;

къаьстта теркам тӀабахийта беза люцерна, суданка, рапс, соя, горох, вӀашагӀъяь злакаш, кхыдола дукха белок йоалла доакъараш дукхагӀа дӀадера, белока а кхыча компонентий а даькъе а доакъар сбалансированни хулга Ӏалашдара, колхозашкеи совхозашкеи доакъара производствах специализированни дакъа лоархӀилга вӀаштӀехьдаккхара, довш дола доакъар кӀезигдара: доакъар Ӏалашдара, лоаттадара, хьайбашта дӀадилла кийчдара прогрессивни технологи шерра юкъехкувлара;

хьадда гӀуланхаш де деза доакъара производства материально - технически базе чӀоагӀъяра, доакъар лоаттаду моттигаш хьалъяра планаш кхоачашъяра; эффективно пайда ийбе беза колхозашкеи совхозашкеи йолаш йолча доакъар кийчдеча техниках.

Ишта могадаь комиссе юрта боахам производственно - технически Ӏалашбара йолча Нохч - ГӀалгӀай АССР Паччахьалкхен комитето колхозаши совхозаши доакъар кийчдеча техникаца йизза Ӏалашъяра, цу техникана ханнахьа а дика в ремонт елга Ӏалашдара, эррнгача доакъара цехашта эша технически гӀулакхаш дара декхар дӀатӀаэцара тӀаерзаь мероприятеш чакхйоахилга.

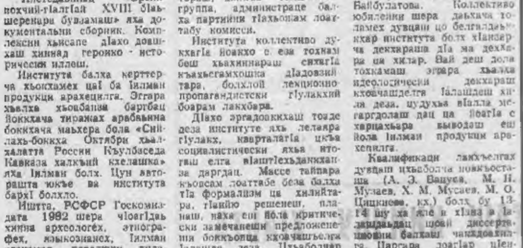

ТЮМЕНСКИ ОБЛАСТЬ. Доккхий социалистически декхараш тӀайийцад укх шера «Тюменьгазпром» яхача промышленни объедиене коллективо — 1982 шера Эррнгасоюзни социалистически яхье котало яьккхачо. Производственни мощностех дикагӀа пайда а эцаш, кердо яраш болх бе а йолайолийташ, довзар дукхагӀа даккха а 1984 шера лаьрӀача боарамга къахьегама овсарле кхоачае а лаьрхӀад укхаза.

СУРТА ТӀА: Уренгойски газоконденсат йоалача моттиге.

Я. САПОЖКОВА сурт.

ТАСС фотохроника.

СЭВ: интеграци болх беш я

Агропромышленни даькъе цхьана леладу гӀулакхаш

Вай мохк социально-экономически дегӀаахара карарча хинна йолча а перспективни а планаш тӀа керттера моттиг лоац Кхачан программа кхоачашъяра тӀадерзадеча гӀулакхаша. 1983 шера йолча СССР Паччахьалкхен бюджетагӀа мехка агропромышленни комплекса хьожаьй 128,9 миллиард сома боараме средстваш. Карарча пятилетке юртбоахама производство дегӀайоалаяра еш йолча эррнгача капитальни вложеней юкъера лаьрхӀача цхьан шера боарам дӀаяхача пятилетке хиначул 10 процент лакхагӀа ба.

СССР Кхачан программа хьалхашка оттадаь декхар да, юртбоалама производство лакхача темпашца дегӀакхувлилга Ӏалашдара чотах 1985 шу хьатӀакхоачаш кхоачам боллаш шеррача ассортиментах маькх, хьакхабулочни макаронни изделеш, коартолаш, шекар хилийтарца цхьана, крупни кондитерски изделеш, маргарин, фуаш, чкъаьра, ма зилца хилийтар, дулхаца, шуринца, генарий даьттаца, сомийн баьцадаарийн изделенца баьа нах Ӏалашбейта тоадар. ХӀаьта лаьрхӀад шийтталагӀча пятилетке наха дуаш дола (сага сих лоархӀаш) дулх, генарий даьтта, баьцадаараш производство дӀахо алсамъяккхара кӀийлен тӀа хоалуш дукхагӀа хилийта.

Будапеште хиннача СЭВ XXXVI сесси СССР Министрий Совета Председатела Н. А. Тихонова ше къамаьл деш кертагӀдаьккхача бесса, программа тӀа де лаьрхӀараш кхоачашде лерхӀаш да чура ресурсаш оарцагӀъяхара чотах. Цунца цхьана Кхачан программа кхоачашъяра, шекъ яц новкъостал дерзда кхыча социалистически мехкашца цхьана гӀулакхаш леладаро а. Ишта, сона, хьалха хьадоалача баьцадаарий цхьадолча тайпашца, шекарца баьа нах дикагӀа Ӏалашбара лаьрхӀа да Ӏалама климатически хьалаш дика долча мехкашкара уж дукхагӀа хьакхахьа.

ЛаьрхӀа да шийна а оагӀонна пайдайа хургдолаш цитрусовк культураш кхеара даькъе Куба Республикашца цхьана гӀулакхаш леладе. Вай мехко гӀо дергда цунна цитрусаш чакхйоаха фабрикаш хьаъяра, грейфрутови, апельсиний, лимонии плантацеш тӀа дренажни балхаш дера, тара арахеца предприятеш хьаяра. Ишта лаьрхӀа да, кубански шекар дӀахо йодача хана а дукхе ийде.

ДӀахо дегӀайоагӀаргъя Болгарера, Венгрера, Румынера вай ю кердача а консерваш яьча а баьцадаарийн сомийн импорт. Ишта, «Хунгарофрукт» яхача венгерски объединенеца яьча йӀаьхкача ханна йолча соглашенех СССР цо еча экспорта боарам шер-шера йиш проценталакхлургба.

СССР Кхачан программа кхоачашъяра вошал долча мехкашца цхьана леладу гӀулакхаш дегӀадоаладара чӀоагӀа перспективни лостам ба хьалха латта опыт вӀашихувцар. Молдаве, Закарпатья, Львовски областа дуккхача колхозашкеи совхозашкеи, масала, дика довз венгерски хьакхӀаш лелаераца даьха толамаш. Цхьана гӀулакхаш леладарах хьалар кастта гучадаьлар — венгерски опытах пайда а ийбеш леладаьча Молдаве кхашка чубена хьувкъам нькъан ахаззен — шоза лакхагӀа хилар. Шерлуш латт советски венгерски предприятешта юкъера бувзамаш юртбоахама продукци чакхйоаккхача а. «Технопромимпортан» «Комплекс» яхача венгерски предприятенеш юкъерча контрактах. Венгре лоаттаю Советски Союза сокий производства технологически лини, фруктохранилища, шурий промышленность, сомийн баьцадаарийн консерваш арахецара йола оборудовани.

Берката дегӀаух болгарски лаьтта леладерашца цхьана леладу гӀуланхаш а. Цхьана балхаш дар бахьан долаш хьахиннад, масала, «Марица» яхача пловдивски институтта а хий дехха лаьтташ леладарен баьцадаараш кхедарен Тираспольски Ӏилматохкама институтта а балхахоша хьадаь «марти» «союз-1» яха помидорий сорташ санна дола юртбоахама культурай керда сорташ гибридаш. ДӀгадоккхаргагӀа аьлча, «Марица» координаци ю СЭВ гома чу баьцадаарий селекцешта деча тохкамашта, хьаллоаттаду Н. И. Вавилова цӀерагӀча Эррнгасоюзни баьцовгӀаш лелаяра институтаца баьцадаарий культурай селекци гӀа леладарен Эррнгасоюзни Ӏилматохкама институтацен хьинаре творчески бувзамаш.

Дуккхача шерашка дейз хьадоагӀаш а беркате а да вай Чехословакерчеи вошал долча кхыча мехкашкарчеи специалисташца ялатий культураш кхеара даькъе цхьана леладеча гӀулакхий традицеш. Вай мехка дӀааздаь да таханарча дийнахьа СЭВ гӀолларча партнераша хьадаь юртбоахама культурай 30 совгӀа сорти гибриди. Гиней дӀаювгӀача материалийн импорт дӀахо а дегӀайоалае лаьрхӀа да — 1985 шу хьатӀакхоачаш 14 процент лакхъяла еза из 1981 шерагӀа нийсача. Башха совгӀа эшашагӀа йоацаш цу боараме тӀанкетаргья Советски Союзера ялта дӀаухе хӀамаш а.

15 шу совгӀа ха я вай арахьара торговли лоаяча организацеша хӀанзарча ханара хий детта техника арахецача «Сигма» яхача чехословацки машинаш еча объединенеца цхьана гӀулакхаш леладу. 1982 шера яйтай объединене контрактах вай юрта боахама дӀа-юха лелача хий деттача установна 300 комплекс. 60 процент гаргга продукци советски заказаш кхоачашдеш арахец «Сигма» Оборудоване дукха обраецаш арахец производствана специализации нооперированни яра хьакъехьарча шин оагӀона юкъерча соглашене гома чу.

Социалистически мехкашца агропромышленни сфере шин оагӀона юкъерча кӀийлен тӀа цхьана леладу гӀулакхаш шердарца цхьан СССР дакъа лоац юртбоахама хьайбай генофондех пайда ийбарах, ветеринарни препаратийн кхьдарийн даькъерча дунсн хьакхашта юкъерча специализацехи, нооперированехи йола дуккхача оагӀонта юкъера соглашенеш кхоачашъеча.

Советски Союза СЭВ членаш долча мехкашцара торгово - экономически бувзамаш чӀоагӀдарӀн интенсификаци ярен, социалистически къахьегаи дунеи халкъашта юкъе бехкъара торонех массанена йолча гӀойленна кхы а хьинарегӀа пайда ийбара курс КПСС стратегически лини я. КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленуме Ю. В. Андропова белгалдаьккхача бесса, «вай де гӀертар да новкъосташа санна цхьана гӀулакхаш леладари вошал долча мехкаша социалистически наькъаца вӀаше гӀо дари кӀоаргделгеи из эффективнегӀа хулийтилгеи, цу даькъе Ӏилма - технически, производственни, транспортни, энергетически, кхыдола декхараш а долаш. Цу планагӀа белгалду «хӀанз дӀахо де дезараш».

Ирина ЛУКИНА,
СССР Ӏилмай Академе дунен социалистически система экономика Институтта Ӏилман балхахо.
(АПН).

• **Редакционни почтацара**

ХIАРАНЕ ХЬИНАРЕ КЪАХЬИЙГАЧА

Юбилейни шера шоашта карагIдийнначох доклад деш, цар дегаш урюттадаь чубеилаб Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой цхьайтталагIча пятилетка кхоалагIча шера. Из шоай дика дIадоладирах, къахьегама дисциплина чIоагIъеш, «ХIара балха дийнахьа тIехдика дисциплинен хьадер дукхагIен хилийтаI» ахача девизагIа йола социалистически яхь шерагIа ярхаш латтарах, дувц укх деношка редакце ухача письмоша.

Дукхача къамий викалаш: гIалгIай, эрсий, нохчий, украинцаш, эрмалой ба № 1572 йолча автоколонна барт болча интернациональни коллективе къахьегаш. 800 саг гаргга чувоагIача коллективо деррига а ду социалистически декхараш плани толаме кхоачашъяра. Даим хьалха латташ хьайоагIа укх шера шолагIча ах шера чотагIа къахьегаш йола Кадимагомаев Дени керте латта № 27—02 йолча автобуса экипаж, — ахаш язду тхоа автоколонна водитела **Богатырев Салмана**. Халкъа депутатий Грозненски городской совета депутат ва Дени. Из ва цхьоалагIча класса водитель, коммунист. Дика къахьега, ший доалахьа йола автобус ца йохаш дукхача хана лелае гIо ду цуна автодорожни техникум йистелькха цо хиларо, техника доагIаш доля Iунал даро. ДиазлагIа хержав Дени горсовета депутаталла. Цун хьалналча къахьегама мах беш Д. Кадимагомаевна ений Къахьегама Цеча Байракха, «Шам Почета» яха орденаш.

Дукха ба цо кхебаь дика водителаш, царна юкъе цIераш яха ваз нохчий Сайдулаев СаIида, Хуштаев Султана, эрсечун Тарарин Ивана, гIалгIачун Джанхотов Башира, кхыбарий. Масала, Хуштаев Султана къахьегама календара тIа карарча пятилетка дихьагIа шу доладеннад.

Республика хин боахама министерства автобаза коллективо хаиал массехк ди хьалха кхоачашъяьй пятилетка хьалхарча шин шера план, керттерча хьокхамий задани 2 процент тIехкхоачашъяьй январь бетта а, — ахаш хоам бу цу боахама водитела **Олигов Мухьмада**. «ХIара балха дийнахьа тIехдика дисциплинен хьадер дукхагIен хилийтаI» ахача девизагIа шерра яьржача социалистически яхье хьалха латташ хьайоагIа Н. Овчаров, М. Пестовский, М. Угурчиев керте латтача автоколонная коллективаш. Иштта дика къахьега чIоагIо яь транспортникаша пятилетка бIарчача шера.

ЦхьайттаалагIча пятилетке довзаргдоацаш хувцалургда вай города сибат: Октябрьски майда гонахье, В. И. Ленина цIерагIча проспекте, машинакъа вокзала уллув хьалдергда 9—16-зза вIаштIардаь цIенош. Геттара хова хургъя аэропорти машинакъа вокзали вIашка а хоттай, города керттера магистраль а хиина дIаоттаргIола Первомайски улица. Укхаза гIолла троллейбусаш леларгъя, хIаьта трамвайш леларгъя лалла гIолла йодача улицагIа. IIвяхлургья электрифицированни транспорта линеш а. Хетаргахьа, вай города улицашка а го мег электромобилаш. Дукхха дукхагIа электроэнерги дIаозаргъл цу деррига а 1985 шерага кхоачаш. цудухьа эрга а яьха тоае еза Грозненски ТЭЦ-аш, — ахаш язду тхога Грозненски мехкдаьтта института доцента **Ваширов Iимрана**. НГIАССР электрически низалий лакхлуш латта дефицит кIезигъе лерхI лаьттан кIалара дIайхача хих пайда эцарца. Грозненна, Гудермеса, Червленная, Шелковскойна уллув бурув техад цкьан шера 4 миллион гаргга кубически метр дIайха хий лургдолча скважинашта. 1990 шерага кхоачаш дIайхача хин эксплуатационни запасаш дийнахьа буса 100 эзар кубически метрга дIакхачийта лерхI.

Боккха пайда боал низ болча технологически установкаш дIаоваш йола энергоресурсаш шозлагIа юкъейоалахрах а. Масала, из гIулакх дика вIаштIехьдаккхар бахьан долаш «Грознефтеоргсинтез» ахача объединене торо хургья шера 215 эзар гаргга гигакалория йIовхал яхое. Итуъ Кхала юкхе Орга ахача хи тIа хьалье лерхI Цхьалховски ГЭС. Энергоресурсий йоккха запасаш я Шаро-Аргуна. Эсса, иштта кхычар.

Аьцкабетонни наделеш еча Шалински завода коллективо цхьайтталагIча пятилетка шин шера план толаме кхоачашъярах, дуккхача эзарий сома мехах продукци планал совгIа маьхал якххарах, укх шера а дика болх беш из хиларах дувц ший письмо тIа Шалдарча районни газета болхлочо **М. Эпендиева**. «ТIехьабусараш боацаш бе болхI» ахача ростончаний девизагIа хьа а хьегаш, уж толамаш доахача доакха даькъ юкъехуль **Усумов Дауд, Шаумов ИсмаIал, Шахидов Султан, Яхиханова ЗараI** керте латтача бригадай болхлоша.

ДIадахача юбилейни шера плани тIайица социалистически декхараши толаме тIехкхоачаш а дах дика дIадоладаьд керда шу «Старогрознефть» НГДУ чуйоагIача № 4 йолча столове коллективо. Ерригсоюзни социалистически яхье шоллагIа моттиг яьккхай барт болча коллективо, — ахаш хоам бу газетага мехкдаьтта доакхача № 4 йолча цеха болхлочо **И. Бетирова**. Орса дикагIчарех лоархIаш я коммунист Лямиева IайпаI, Кунуева Малика, Эдиева Марха чуйоагIа смена. Цуна кулгалдеш я Абуева Хадчат. Цар кийчбеча кхачанна, деча гIулакха геттара раьза ба столове хIама даа уха нах.

ЛАЬРХIАР КХОАЧАШДЕРГДА

ПланагIа йохка йоагIар 1500 тонн йолаш 1630 тонн шура ехкар дIадахача шера Назрановски района «40 лет Октября» яхача тха совхоза хьайбаш леладераша.

Бетташ 750 а болаш 1100 етт ба тха фермашка. Укх деношка юкъера лаьрхIача бетташ болча хIара IаттагIара дийнахьа 6,4 килограмм шура йоакхх оха.

ЦхьайттаалагIча пятилетка кхоалагIча шера социалистически декхар тIанийцад тха хьайбаш леладераша соахкарчул дикка дукхагIа шура лекха а паччахьалкхенга из йохка а. ЦхьоалагIча квартала планагIа йохка йоагIар 410 тонн йолаш январь бетта 127 тонн шура ехкай оаха паччахьалкхенга.

Совхозе лоржача социалистически яхье эгара дикагIа къахьег Аушев Iумара Iаьла бригадир а волаш къона специалист Албаков Махьмада Iалхха зоотехник волча № 3 йолча ферма коллективо.

Бетташ 318 етт а болаш 410 бежан да цига кхоабаш. Цар декхар тIайийцад укх шера цхьоалагIча квартале шоай доахантара 310 тонн шура якхаен цох 250 тонн паччахьалкхенга йохкен. Январь бетта планагIа йохка йоагIар 72 тонн йолаш паччахьалкхенга 76 тонн шура ехкай цу ферма коллективо. Детташ долча доахантa хьежача юкъера лаьрхIача дийнахьа хIара IаттагIара 8,4 килограмм шура йоакхх цига укх деношка. Из дIадахача шера цу юкъа йоакххаш хиначул 800 грамм дукхагIа и.

Планаш тIайица социалистически декхараши толаме кхоачашдолга закон а хиина дIаэттад цу коллективе. ДIадахача шера октябрь бутт юкъенкхаьчача кхоачашйир цо паччахьалкхенга шура йохкара план. Планал совгIа ехкай 680 центнер.

Из толам баьккхача коллектива КПСС Назрановски райкомо Сийлен грамота еннай. КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа ВЛКСМ обкоман вымпел а луш «Нохч-ГIалгIай АССР 60 шу дизара цIерагIйола бригада» яха цIи а еннай цунна.

Къаьстта дика дIа толамаш доах доаркхаша Дзауров Мадината, Олигова Матренас, Шундалиева Маккас, Кодзоева Хаде, кхыбараша. ПланагIа якха йоагIар 170 килограмм йолаш хIара ший групперча IаттагIара 305 килограмм шура яьккхай январь бетта Дзауров Мадината.

Хьинар ца кхоадеш къахьегъаначо доркаша а. Цу бетта хIара ше хьожача IаттагIара 275 килограмм шура яьккхай Келигова Лейлас. 258 килограмм яьккхай хIаьта Дзауров Хьаьас, Келигова Залихана.

Шоай декхараш толаме кхоачашдеш къахьег ферме скотникаша Шундалиев Амира, Кодзоев Махьмада, трактористаша Дзауров Руслана, Арчаков Башира, кхыча болхлоша.

Хьайбаш леладерашта юкъе шерра яхь йоаржаяра хадданза йоакхо ю партийни профсоюзни комитеташа. ВIаштIехьдаьхад яхье хьалхалаттараш морально а материально а белгалбахара хьалаш. Цар сийна совхоза контора хьалхашка ЦIе байракх урагIа йохкайт.

Х. АГИЕВ.
Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза керттера зоотехник.

ЗЕ МЕТТАОТТАДЕРГДА

Даькенна баьцадаараш кхы тайпа юрта боахама продукци дIаьлара планаш хадданза тIехкхоачашъеш хьайоагIар тха «Урожайный» совхоза коллектив дIадахача шерага кхачачалца. ХIаьта соахка аьттув баланзар. Баьцадаараш дIадалара планаш кхоачаш ца юлуш йисар.

Цхьаьнца гIалаташ оаха дувлийта а хургдар. Цхьабакъда, сона хетачох, из нийсделар керттерча даькъе помидораш кхеяра кхоттама хьалеш геттара во хиина хиларах.

Айса аьнар бакъдеш цхьа масал доаладергда аз. План 865 тонн йолаш соахка 900 тонн совгIа баьцадаараш дIаделар паччахьалкхенна тха бригадо. Бакъда, помидораш кхеяра план ах а кхоачашъянзар. уж дIаера. лаьтта кийчдара районе лархIа хиинача яхье бригадо бIаьста хьалхара моттиг яьккха хиина йоллаше.

Мала хьежаш деноа кIезига хиларах дегIаьхначул тIехьагIа фитофтороз яха дазар кийтар помидораша. Из ца даржийтара воархIазза моллаш тесар оаха. Цхьабакъда, цхьа теха доалахьа догIа а дийлле дар доара. Цул тIехьагIа лаьтта а деше аргIанара из болх бара трактор юха а кхай тIа якхха йиш йоацаш массехк ди доалар. Иштта хьал дар кхыча бригадашка а. Из бахьан долаш фитофторол хIалакхьь дукха помидораш яйра.

Цу тайпара, паччахьалкхенна хьалхашка декхарийла йисар совхоз. Из меттаоттадар духьа тхоай низ дIакхочар а дергда укх шера.

Хургболча хьукъама лард йоллаш да тхо хIанз. Баьцадаараш дIадера соахка гураха аька хиина лаьтта тIера нийсдеш, кIезиг - дукха тоIадеш боахх механизатораш. Из болх бу лаьтта Iайне тIоадал соцадра.

Зиба аьха лаьтта Iай юха а оахар боахаме хьалха. Из болх бора лаьтта кIалхара оасар тIехьпахьа хьа тIа а даьнна шелалта хIалакдайтар дукха. Укх Iай цу балхо пайда лургбац. ХIана аьлча, цкъа-дале, оасар доадалла шийла яц, шозлагIа-дале, лаьтта хьатIадаьнна оасар хавал хьалха дегIада мег.

Кхашне органически удобренеш дIакхьара эгара толашагIа йола ха я Iа. Из дика кхетаду совхоза специалисташ: Цу удобренешца лаьтта хьаьвдеш дукха балхаш чакхдаьхад хIанзле. ДIа а йихха кхай йистошка дIаоттаьй план 1000 йолаш, 1600 тонн совгIа органически удобрени. Ерригa а 3000 эзар тонн дIаялха декхар оттадаьд тха совхоза керттерча агронома Коригов Султана из болх беча отряда хьалхашка.

Цу отряда юкъебоагIа тха боахама дикагIбола механизатораш: Т. Цацаев, А. Сугаипов, Х. Манциган, Ш. Эдильханов, А. Бекмурзиева. Дийнахьа юкъера лаьрхIача 20—22 тонн удобрени дIахьу царех хIаране, план 16 тонн йолаш. Цхьабакъда, царна юкъе а белгала я трактористка Бекмурзаева Iайшат. Ди дIадахийтац цо план 150—160 процент кхоачаш ца ош.

Цхьадолча боахамашка кхай тIа Iо а йоасаеш тIаьнха бульдозераца дIакийсъю органически удобрени. Из бахьан долаш деррига кхай тIа цхьагарра кхачац из. Тха боахаме кхыча тайпара бу из болх. ЛаьрххIа вIаштIехьаьхача агрегатацца дIа-хьа кхувс кхай тIа гIолла, удобренеш массанахьа цхьатарра дIа а кхоачийташ. ТIаккха мара лерттIа пайда лац органически удобрене.

КIезиг - дукха сай бригадах а дувцаргда аз. Б. Таурнаеваси, С. Ахиеваси кулгалдеш ши звено я бригаде. 35 саг юкъебоагIа царна. Беррига уж нах тха бригаде хадданза къахьегаш ба. ВIаьстан балхаш шерра дехьрхача кхы а итт саг хьаэцаргва оаха тхоай коллективе. Балха бахка безаш бараш дукха ба. ХIана аьлча, хьадечунга хьежна, доккхий алапеш йиду бригади къахьегамхоша.

Укх шера баьцадаараш кхедара 45 гектар лаьтта хьаькъоастадаьд бригадане. Соахка санна, царех 20 гектара тIа помидораш дIаюргья. Дисача лаьтта кхергья нарсаш, кабуц, хохаш, кабачкеш.

Тха бригада лаьтта тIагIолла органически удобрени а тесса хьаьвдаьд хIанзле. Хоттамо новкъарле ца йой, март бетта хьалхарча деношка хохаш дIабе болабергба оаха. ДIаде фу кхоачамболаш да боахаме. Дега тонн беш да, деррига а тIадалара лакха кондици йолаш из хилар.

Паччахьалкхенна пIанал дукхагIа 570 тонн баьцадараш дIадала-соцем баьб укх шера тха коллективо.

А. МУТУЛАЕВ,
Ачхой-Мартановски района «Урожайный» совхоза бригадир.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

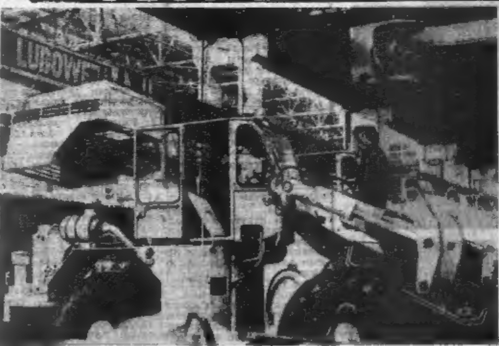

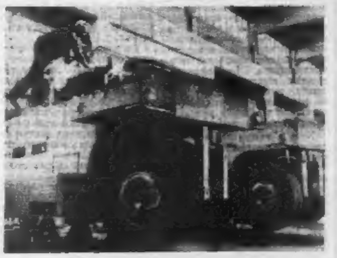

СОЦИАЛИЗМА МЕХКАШКА

Польски Халкъа Республика. Доазол арахьарча партнерашта продукци лоаттаяра планаш кхоачашъелта керттера дарех цхьа гIулакх да республика халкъа боахама стабилизаци яра даькъе. Чакхдаьннача шера польски экспорт 1981 шера хиннячунца ниййсйича дегIаенай.

СУРТА ТIА: Сталёвой—Волерча машинашъеча завода цехе.

ЦАФ—ТАСС сурт.

• • •

ГДР. Дукха халкъашта юкъерча ярмаркашка цIие сенна дукхазаа а доше медалаш тийнай Гаттеслебенерча гIишлон техника завода продукцина. Сурта тIа гуш яр санна йола машинаш дикала паччахьалкхен Знак ена я.

АДН—ТАСС сурт.

Политически обозревателa заметкаш

УСЛОВЕШ ТIАГIЕРТАЕР АГРЕССОР ВА

Американцаша дакъа а лоацаш хIанз укх сахьате Ливанан Израилан юкъе сп латтача переговораша дагаухийт дикъ шу совгIа ха хьаьха Кэмп-Дэвидс хиина хIама. Хьалха хиннача бесса доацар цига фуд аьлча духхьала переговорий стола тIа багIа Iарбий мохк цу хана бьгIар боацаш кхыбар хилар мара хIама дац. ХIаьта американцаша а израильтянаша а де лерхIача керттера дарех дийцаче, уж цул тIехьагIарча шерашка хIамма а хувцаденнадац.

Цудухьа цхьаькха а хьалха хиланза дола хIама юкъе долаш дац Тель-Авива эзигсаре цу хана хиннача Кэмп-давидски кIийлен тIа шоаш укх наькъа Ливанацарча гIулакхашта «нормализаци» е лерхIаш болча Хальдерчен Кирьят-Шмонерчен ливано-израильски вIашагIкхетарашка леладераш а.

Бегина кабинета из да фуд соццача кхачача ший общественностан малхбузехьарча ше тиъам кIал елла леларашта хьалхашка «политически триумфага» кхачар, хIаьта ливански правительствана цу тайпара гIулакх чакхдаларах хургдар ший суверенни къаман бокъонаш тIара ала ше раьза хилар сана хIама да.

Цудухьа лаьрххIа дагалаьца хIама а долаш да Тель-Авиво переговорашка деш доля политически ловзараш. Израильтянаша демонстративно хетадолийт. США-и укхаза баьхха лоархIам болаш а ма чай аьнна. Долчча бесса аьлча, цу тайпарча тактика гIонца израильтянски кулгалхой де гIертар да бейрутски Iаьдалаш Вашингтона тIадерзадар, переговораш чакхйоаллача хана ливански проблема шийна бакъахьа хеттача бесса къоастаергйолаш цунга дIа а луш.

Событеш цу тайпара дегIахаш хилча тIехххьара хургдар фуд хьахьохь Египта хинначо. Маьан долаш да, ах шу хьалха Кхерамален Совето тIанийь израильски бIу беррига а дувцилга йоацаш а Ливана территоре тIара арабаьхха тIахьехаш йола 508 а 509 а резолюцеш. Израиле тIехьа а ца доахаш кхоачашъяра хьаькъехьара ливански - правительства дIадехараш американски инвало М. Дрейпера хьал ца лацар.

Цу тайпара йола американски политик иштта кхетаеш я. Тель-Авива молагIа даьааем яр, шин мехко цхьан леладеча стратегически гIулакхаш та лоргдоацаш доле «ээди доаца хIама» лерхIаш я Рейгана администраци. Бахьан ю долаш да, Израила къулбаседенгахьарча доазон дIоахала Ливана территоре чотах 45 километр шера лаьрххIа йола «буферни зона» израильтянаша хьаьра дукъала а ала хIама долаш из цахилар. Уйла иштта йолаш ше хилар бахьан долаш раьза хиина тIаьаш и Рейгана администраци доалахарча Iарбий мехка кхыча районашка а тIахьожам лоаттабара бокъо шийна ялара хьакъехьара Тель-Авива претензеш а.

Цунах Ливана сп йола израильски оккупаци дIаяккхара хьалхе а хиланза яргIоаца услови а лерхIаш. Вашингтоно иштта хьалоац эгара хьалха Ливана территоре тIара цига йиса палестински отрядаша сирийски бIун арабакхара хьакъехьара ший стратегически партнера ультиматума хьисаета дIадехараш. Цу дерригне йоах, Хальдерчен Кирьят-Шмонерчен переговораша ливански вакалий къовсам лоаттабе безаш бола низ царчул тIех ба.

Фесе нь шоай решенеш американски президента «инициатива» оалачунца юкъа гIерташ болча цхьаболча Iарбий дентелаша лелаеча гIулакхаша фактически ливански проблема къоастаяра наькъа тIара яьхай переговораш. Цу тайпара йола ситуаци Вашингтона хьашташта санна, иштта Тель-Авива а хьашташта ма эшара я. хIана аьлча американо - израильски экспансионизмо даьцача Гаргарча Малхбоалерча кхы цхьаькха мехка а шоашта хьаштдола услови кач хьоярче йиш хулийт цо цар.

Цунца цхьана Ливана суверенитетаи ший лоIаме хилара лич боаккхаш йола цун тIехьале Iалаьмате нийрча хила мегаш я дерригача Iарбий дуненна а. Нагахьа санна, Вашингтонах Тель - Авиванеи Египет санна бола боккха мохк Гаргарча Малхбоалерча шоай политикана тIаберзабе нетадале, цу регионерча кагийча паччахьалкхений гIулакхаш геттара во хила тарлу.

Цунца дувзаденна шоаш IотIакхъьача кхьата тIа йиса тарлу фесски решенеш, нагахьа санна тахан Iарбаша Ливана бокъонца гIо ца дой. ТIехьагIа хила тарлуш дар кхетадеш болча политически дентелаша ниййса белгалдоеххача тайпара. Духхьала цу наькъаца мара дIайолае йиш яц Гаргарча Малхбоалера гIулакхаш цхьан нога тIа дахара процесс. ХIаьта уж бакъ а ба. Цу наькъ тIа баьлча бокъонца догдоахагIа я Iарбий Советски Союза а Гаргарча Малхбоалерча ерригача паччахьалкхенашта нийсхон машаре бокъонца йола кхерамзлеа хилийта гIерташ долча кхыча мехкий а гIонта.

Эдуард РЯБЦЕВ.
(АПН).

Капуцинаш оаларех дола хелион

Бостоне вахаш волча Роберт Фосторах вахха инвалид хиинаи автомобильни катастрофа хиначул тIехьагIа: корта мара хIама дац цун хьовде йиш йолаш. Ше цхьаь ва Роберт вахаш Iуриа я а яйн баракъаш тIадуха а инвалидин йордингаш тIа ха а гIо ду цуна медицински йишас. Амма цунна гIо эш бIарччача дийнахьа. Цхьа шун ах шун совгIа ха я из декхар кхоачашдеш капуцинаш оаларех доли маймал — хелион — дола.

Массехк бетта дIахьийхача кхаь килограммага кхоачаш дозал дола из маймал Iомаденнад холодильника чу латта дуа хIама цу чура хьа а нiйце из дIоахде. упаковка из хьокха, мала хIама чувола кад цунга' дIатела, магнитофона кассеташ хувца, книжка оагIош кIалтIама, Iоежа хIама хьйа нийца дIаяла, телефона трубка дIатела.

(АПН).

Английски эскарош полисе чухьежаш, нах луваш, вIашка тоьаш етташ, бомбаш лелхийташ — иштта сурт латт тахан Ольстере.

Ноха низаш делген террори эгара хьалкарча пIано а долаш, официальни Лондон шийна мел могар деш я Къулбаседа Ирланде «ше доал деш хилар» карара ца далийта гIерташ, хIаьта из, цу дарра аьлча, граждани элементарни бокъонаш паргIатонаши телхаелга, наха IотIкъаш белга, законагIа доаца гIулакхаш леладелга да. Английски Iаьдалаша цоаш дуккаIе ца елга а хоаш протестантски экстремисташа зуламаш ду укхаза. ДукхагIа хул боабаь, човнаш ях нах, лелхийта цIеношк тикаш.

СУРТА ТIА: Белфасте чухиийта цIа.

ТАСС фотохроника.

Апартеид ше йолчча бесса

САГА БОКЪОНАШ ЛОАРХIА А ЛОАРХIАШ

Дукхха ха хьалха бакъдаь да ЮАР режимо чанхоаха апартеида политика цу мехка бахача дукхагIа болча нахьа кIийлен тIара бокъонаш телхаш хилар. Цудухьа, яьккхай Къулбехьен Африка 1974 шера Генеральни Ассамблее сессешкен ООН кхыча организацешкен дакъа лацара йолча бокъонех. 1980 шера июнь бетта ООН Кхерамален Совето массава а раьза а волаш тIанийцар, «апартеида политика адамлен цIенача уйлаш а цуй сийна а духьалара эулам», юкъарча машаран кхерамзленнех бола цIенхаштIаре кхерам хилар цIаькха а чIоагIдаь йола резолюци. Документа тIа къоабалду «къулбаафрикански халкъо апартеид дIаяккхара лоаттабу къовсам лоаттабе бокъо йолаш хилар».

Апартеида политика цо лелаеш хилар бахьан долаш дIаьккхар ЮАР Олимпийски боламера а. ДукхагIа долча мехкаша тигац спорта даькъе цунца цхьан гIулакхаш леладе.

30 миллион совгIа сагах латтача ЮАРе бахаш болча нахах духхьала кIай цIона дарий, хIаьта уж укхаза пхи миллион гаргга ба, мара яц политически гражданни бокъонаш. Духхьала кIай цIона дараш ба парламенте багIараш, уж ба деррига ланоаш тIанийдераш. Духхьала кIай цIона дараш ба доккхийча гIуланаш тIара бараш. Духхьала кIай цIона дараш ба решенеш тIанийераш. Цар доалахьа да мехкарча лаьттах 87 процент сага сих лаьрхIача кIай барашта тIеуха доходаш 14-зза лакхагIа а «бос кIайбоацарий» ярел.

Iаьржа цIона долча наьха, кIай барашта гIулакх дерел совгIа барий, бокъо яц кIай цIона дараш бахача баха. Из «кIай цIона дараш» бахача районашка бахаш экономика хьашташ кхоачашдара эшаш бола геттара кIезига африканцаш мара хургбоаца порядок хьаьра пропускай система оттаьй Iаьдалаша. Цхьаьна а Iаьржа цIона долча сага бокъо яц пропуски йоацаш улица тIа эравала. Из болх беш вене, цуна пропуск лургьяц. Иштта моттиг нийсъелча, сихха бантустане дIавохийт саг. ЮАР территорех 13 процент лоац бантустанаша. Миллионаш бола бе болх боацаш бисе африканцаш ба цига бала а баха а цIамогаш лелаш.

«Шоай мукъагIа хилар» оалаш дар бантустанашта кхудолла гIерта расисташ. Цу наькъаца беррига кехна баха африканцаш ЮАР гражданаш хургбоацаш дIабаха гIерт расисташ.

Бота администраце дукха ха йоацаш дIаккайнадаьд кIай цIона дарийн «бесберийн» Iаьдалаш конституционно вIаштIкъоастадара тIаерзаьв йола «реформа» чаккъалкхха йолаьй ЮАР аьнна. Ботас «реформанех» дола хабараш дувцашехьа пропускай система чIоагIлуш а латт дерригача наькъашка хьувзаш патрулаш а я. Мехка массанахьа йоккхийча промышленни центрий йистошкара дIайохаш латт цIенош есала дола районаш, царна чу бахаш бола нах «закон телхадеш бахаш ба» яхаш дIаухийт. Дезал вIашагIбоах, моарех къестабу истий, дайхи кхоасхи къестаду бераш. ХIара шера суде болх бIаьш эзараш бола африканцаш, царех хIаранe бехк ба кхиса доаллаш ер ва ер аьнна дола кхахат цахилар.

Укзара статистика, эзма кхы а укзарагIа да цига латта гIуланкхаш. Эллен Кузвайо, Соуэторча общественни дентела, йоах: «Сага сага де йиш йоацаш доле низаш ду укх мехка Iаьдалаша Iаьржа цIона дараштa. Мичча хала а хьа пIагIа чуэкха тарлу полици.

Иттай эзараш бола африканцаш цIеношкара ара а боахаш еш йола рейдаш йоашхаш. «Ранд дейли мейл» яхача газето редакционни статья тIа яздаьд: «Цу ерригача событешка эгара чIоагIагIа теркам тIаоэаш дар фуд аьлча, из да Iаьдалий оагIорехьара царех беш цхьаккха а къахетам цахилар. Официальни верси иштa я: бокъо йоацаш дIалийца хиннад цар шоаш чубаьха цIенош. Уж цига хила йиш йолаш бац. ДIабаха тигац цар? Кхайсса чура аранховса безе, дIехо царех фу хургда ха дезаш саг вац!»

Бакъда, саг вац. Африкански болхлоех нах лархIац. Нагахьа санна шоай дезалаш а шоашца болаш баха безам болаш бале, бантустане дIабаха беза. Городашка баха йиш я цар духхьала маIача наха е кхалнаха йолча общежитешка.

Къаьстта укзара хьал да шахтерашта - африканцашта тIалаттар. Ераш да царех цхьаннe дешаш: «Шахташка болх бар — Iалаьмате хала гIулакх. Укхаза фуннагIа хила тарлу сага. Шахте Iочуводаш, цIенкха а хилац хьо хье дийна а волаш юхахьалтIаваргвий хоьш. Iоажал кота кIал йоал укхаза, цудухьа даим ламаз ду, дьала баркал оал саго дийна а волаш шахта чура хьалтIавахарах». Алапи Iаьржа цIона долчо эцачул 20-зза дукхагIа эцаш волча кIай цIона долча сага хеташ да цунга фуннагIа дайта а ший бокъо я аьнна. Болх бе ца белача мукъача хана 100—150 саг чуводача барака чу бохк африкански шахтераш. Цу чу дIачулу царна даа хIама, цу чу бада уж, доахаи сакна, бийше а.

ХIара шера 500 гаргга шахтер ла дошув доалача моттигашка, 22 эзар сага човнаш хул, 100 болхло ла туберкулезах, и. кх. дI.

Кхы дикагIа дац юртабоахама болхлошкара хьал а.

Уж шоаш, цар истийи бераши, лаьш миссел а лархIац. Ший доалахьа йиъ фермех цхьа бойнни а йолаш хиина Капски провинцерча Карпарвон яхача городига мар вола Яков Лоув бедне вора ший ферме боли беча кхалсага больнице яхьа езача кхоачаеш еттара. КIезига гIод мара ца тохаш мукъааьлар из.

Правительства бaь соцаи ба юрташка группаш а еш нах вIашагI ма беттaлуба аьния. Болхлой лийце чубехк лоаллахарча ферме саг йоагIачк - йодача, саг вениача бахача а. Царех сага бокъо яц ше болх бу моттиг хувца а.

Хорижамашка дакъа лацара, дезал хилара, дешара, болх бара йола, кхыйола сага хила езаш йола дукхагIа йола бокъонаш е вIалла йоацаш я Къулбехьарча Африке бахача Iаьржа цIона долча наьха, е практически я ала йиш йоацаш доазув оттадаь я. Цудухьа цецвала хIама дац. ЮАР бахача «бос» болча нах тIа-тIа дукхагIа апартеидайа духьала бувлаш хилар. ВIаь перашка шоашта тIалатташ хьабоагIа ихерам тернал а ца беш, цар шербу расисташта духьалара къовсам, мийслуш йола халонаши боаш бола нахи дукха болдашехье.

Брайан ВАНТИНГ,
къулбаафрикански публицист.

(АПН).

ДАИМ ДИЙНА ЛАТТА ХЬЕХАМ

Москве дIадоладаьд «Марксизм - ленинизм — даим дийна латта, дуне хийца эргадоахкхаш бола революционни хьехам» яха общественно - политически дешараш. Уж хетадаьд К. Маркс ваьча дийнахьа дена 165 шуи венача дийнахьа дена 100 шуи дизара. Цу дешараша хьагучабоаккх революционни хьехам кийчбара даьхьера Карл Маркса лоархIам, марксизм-ленинизм даим дийна хургхилара низи из эшабулурбоацаш хилари.

Дешараштa юкъе даьхьа лоацараш, политпросвещение кружокашка ладувгIараш, москвичаш а столица хьаьший а къаьстта чIоагIа хьашт долаш ух Iилман коммунизмана лард еллараштa хетадаьд дукхха документаш, сурташ, картинаш, фотографеш, кхыйола экспонаташ гулъяь йолча Карл Марксаи Фридрих Энгельсаи московски музее.

СУРТАШ ТIА: 1. К. Маркса «Капитал» яхача сийлахьйоккхача произведенена хетаьча зале;

2. «Коммунистически партa манифест» — 1850 шера Лондоне англайски меттала эттара хьалха арахийцар. (Москверча Карл Марксеи Фридрих Энгельсеи музея экспонат.

ТАСС фотохроника.

THE RED REPUBLICAN.

КЕРТТЕРА ДЕКХАР КХЕТАДЕШ

Тахан доагIал деш ях вай, эрсий халкъа вешарахьа новкъостал дар бахьан долаш Нохч-ГIалгIайчен культуреи искусствои дегIа а енай, СССР дукхача къаьмий культура бIарчча цхьа дакъа хинна дIа а эттай.

Искусство езараштa дика йовзаш я СССР халкъа артиста, СССР Лакхехьарча Совета депутата Эсамбаев Махьмуда, РСФСР заслуженни артистий Дагаев Валида, Айдамирова Марема, РСФСР халкъа артиста Отлоблин Виктора, дукхача кхычар цIераш.

ЧIоагIа гIоръяьннай «Вайнах» яхача пачхахьалкхен ансамбла халхара коллектив. «Лениниана» яха сценически композици бахьан долаш Х. Нурадилова цIерагIча Нохч - ГIалгIай театра СССР культура Министерства Диплом еннай.

Цхьаккха бутт дIабодац вай театрий, филармоне, «Вайнах» яхача халхара ансамбла артисташ, наьрхойн художникаш заводашка, фабрикашка, колхозашка, совхозашка шоай зрителашцен дешаращцен вIашагIа ца кхеташ. «Къахьегамен искусстваи цхьоагIо» яхаш дениэ а йолаш чакхьовл цар выступленеш. Шоай пропаведенеши выступленеши болхлошта, пятилетка турпалашта, цар дегай хозалан дукхаезача вай Даьхенна мутIахьа хиларан хетаю цар.

Хоза а хеташ белгабаккха дог доагIа театрашен моттигерча драматургашен пхьаьна беш бола болх. Из бахьан долаш тучаьннай къоначча драматургий Л. Яхьяевеи У. Ахмадовеи, кхычар керда цIераш.

Хоза ма дерра, аздархочун, художника аIальний уйла, хьинаре граждански позици хилча мара кораяоагIаргьц беркатдаргдола формаш. Цудухьа лира къовсаи лоаттабе беза творчески союзаша, цар профкомитеташа моллагIча художника творчестве гучаоавлача эсалча уйлашта, даьссача хабараштa дуьхьал.

Кхоачам а хинна дIаэттад советски художникаша карьера бахьан долаш, дагадоххарагIа а ца лелаеш, шоай дикха граждански декхар кхоачашдар дукха лелаю яьхача В. И. Ленина хьалхагIе а тун хиннар.

Искусства хIара деятеля граждански позици дIахо кхы а хьинарегIа чIоагIъяьза ярг ца хиларах декхар латтиле кхета а деш, республика культура министерстве, творчески Союзий правленеша, культура болхлой профсоюза обкомо уж дешаш шоай тIахьожама кIал лоаттаду, болх тоабарца, къахьегамен творчески дисциплина чIоагIъярца дувзаденна дешаш шоай заседанеш юдувц.

ХIанзалца хьа даьраш дукха да, цхьабакъда, дIахо бе беза а бац кIезига болх. Шеко яц, репертуарии политика къаьст-къаьста произведенеш, спектаклаш тахапарча дено дIа ма еххара ца хиларах, шоай чулоацамген идейни лостамген диллача зрителийн ешарийн дег чу юешаш уж ца хиларах.

Хоза а хеташ белгалдакха дог доагIа, юрта тIалоаттаду шефал, культураи искусстваи учрежденей болх ухх тIеххьарча шерашка хьаддагIа, юрта боахама вахарна бувзаш бу. ТIехьтIехьа дукхагIен дикагIен хул юрта къахьегамхошта лоаттаду театральни концертни гIулакхаш. ХIара шера 2500 совгIа спектаклии концерти оттаду юртарча зрителашта, 500 азар гергга саг хьож царга. Юрта культурии шефал леладарах баркал оал вай Х. Нурадиловен М. Ю. Лермонтовен цIерагIча театрий, аздархойн художникий союзий, краеведчески изобразительни искусстваи музей, госцирка коллективашта.

Колхозашцарен совхозашцарен шефски бувзамаш чIоагI а деш, къахьегама тема массе оагIорахьара дIа а гойташ, республика творчески интеллигенце ший кхехаьхошта чIоагIIа новкъостал ду планаши социалистически декхараши кхоачашдар дукьа цар лоаттабеча хьинареча къовсаме.

Юрташка культурно - шефски болх дика барах дукхача театрально - концертни организацешта творчески союзашта дипломаш, сийлен грамоташ, ахчан премеш тийннай. 30 сага «Юрта культурии шефал леладу отличник» яха культура болхлой профсоюза ЦК-аи СССР культура Министерствааи знак еннай.

Цхьабакьда, боккхеи эпаци болча цу балха тIа а кхоачамбоацдараш карара дувлийта хIамаши да вай. Творчески коллективаши ерригаш а яц юрта болаш болх беш. Кхоачам болаш пайда эцац ше дика меташ хилар хьахьеккача, творчески бувзамаш леладара хьаькъехьа договораш дара практиках. КIезига леладу республике индивидуальни шефал.

Творчески союзий, искусства организацей профкомитетийн декхар да ерригача пропагандистски организационно - массовий, художественно - публицистически формашка къахьегам коммунистически хьисапе лелабергболаш наха кхетам балар, хьаьнала къахьегамхой хестабар, хIара профессий лоаркIаме а сий долаш а я дIагойтар.

ХIанзарча юрта лоархIаме проблемаш хьаеллаш, вай хьамсара край дукхаезаргйолаш, юртбоахама къахьега сий дергдолаш йола керда спектаклаш, концертни программаш, изобразительни искусства произведенеш юртарча къахьегамхошта хьакхоллар дукхьа конкурсаш хьаьнараш кхайкадаьд РСФСР культура Министерства культура болхлой профсоюза ЦК-аси, РСФСР художникий Союзо а Ерригроссийски Театральни Объединение а «Театраша—юртa», «Лаьттен нахи», «Юртара вах — телеэкранаш тIа», «Художнико — юртa» яхаш девиз а йолаш.

Ший ханнахьа хургда мотташ ва со иштта, нагахь санна юртарча къахьегамхошта хетаяь «ДикагIйола пьеса», «ДикагIйола концертни программа», «ДикагIдола картина», «ДикагIйола телерадиоочерк» яхаш республикански конкурсаш кхайкаелга вIаштIехьдоаккхе.

Искусства, культура творчески организацей болхлоша сакъердам вIаштIехьбаккхара кхы а новшта декхараш тIазаргдола гIулакх данза даргдац.

Берригача советски наха а санна, Нохч - ГIалгIайчен художественни интеллигенце патриотически уйланца доккхал ду дукхача къамех латтача вай Даймехка карагIдулача дикача хIамаех. Дег тIара барнаа оал вай творчески хьинар ураюттадарах, къоабалдеш тIаьц парте наказ: «Халкъа хьашташ кхоачашдеш даха, дикахетар а халахетар а цунца декъа, вахарера бакъдар чIоагIа леладе, вай гуманистически идеалаш хьахлоаттае, коммунизм хьалъеча хьинаре дакъа лаца».

КПСС ЦК ноябрьски (1982 ш.) Пленуме новкъоста Ю. В. Андропова енна указанеш кхоачаш а еш, дIахо республика культура говзанчаша болх бертба вай турпалча ханах, вай ханарча сагах, кхолламаш дечохи коммунизм хьалъечохи йола произведенеш хьакхоллар дукхьа, дизза дакъа лоацаргда вай Даьхен дукхача къаьмий культурана юкъе.

Э. ИСАЕВ,
культура болхлой профсоюза обкома председатель.

СПЕКТАКЛЬ ЧАКХЪЯЬННАЧУЛ ТIЕХЬАГIАРА УЙЛАШ

Сона чIоагIа дукха деза театр. ХIара керда спектакль доккха цIей хул сона, цудухьа цхьа премьера чакхъяьлийтац аз ца хьожаш. Къайла хьоргдац аз: Нурадилов Ханпаший цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачхахьалкхен театре А. С. Пушкина «ЗIамигача трагедешна» хьажа йодача хана се кхераш хинна хилар. Керда доп ала вIаштIехьа хургдий-хьогI театра, штамп йоацаш хургIий-хьогI из спектакль, аьнна хетар сона.

Хьадийллар лордув, дага а доацаш сцена тIа духьала вера сийлахь-воккха Пушкин. Цун сурт-сибат кхоллаш ва Нохч-ГIалгIай АССР заслуженни артист Дудаев Муса. ТIахьежача сибата тара хинна ца Iеш, оамал а гIулакхаш а боккъонца А. С. Пушкина тарадоалаш кхолл цо из сурт-сибат, иштта хила а хиннав-кх из вайна массанена вовзаш а аьзаш а вола поэт аьнна хетийташ.

Дог-уйла цIена бела болча наха Iэзи тIалоаттадеш хинн, пачхахьа къила заме режиссера вайга хьагойт тIадена у из долаш сацна. Цу гIулакха дикка гIо-новкъостал ду спектакля юкъейовлаьча поэта стихаша, цу ханарча наха дийцачо. ДоагIаш а нийса а чудужиш дек спектакле ночний кхлеш а. Цар а гIо ду из заме дикагIа кхетае, цун къизал йовзийта. Сов хIама доацаш дика декорации яьй художника а. Хоза а дика а ловзаю шоай ролаш артисташа. Чулоацами маIани Iалаьмате кIоарга долаш дика я ерригa спектакль. Из дерригa а аз дувц, цу спектакле хиннача зрителах лаьпа къамаьл де безам болаш. Уж дар 10—12 шу даьна бераш. ГIараш ца еш а сабаре я дагIар уж, хIана аьлча, царна гонахьа хьехархой а воспитателаш а хинна дац. Шахьа хетадала мел: гIараш ца еш а, ладувгIаш багIаш а, цхьанца йолча моттиге рагьа болаш тIоараш детташ спектакль тIаэцаш а хилча кхы фу эш аьнна. Сога хаьттача цу спектакла зритель вацар из. Из ха яьчача бераша фу кхетадергда цу спектаклах? ДоагIар а театра гойта безам бар а кхетадергдац. ХIара спектакла эзший ва зритель. Из кхетаде, цунах лаьца болх бе декарийла я театра администраци. План кхоачашхургья аьнна цу спектакла вовгIаш воаца «организованны» оалаш вола моллагIа зритель хьежа мегаргвац театро. ТIехьаIайоагIача хана боккъонца вола театральни зритель кхевара, театр дезаш а, цига баха раьза а болаш бола нах дукхагIа дилийтара новкъарло ю цу гIулакхаша. Цудухьа ха деза малагIча спектакла малагIча предприятера, учрежденера, дешара заведенера зритель аьхха веза. Из аз ях дукхьала цу цхьа спектакле хинна ца Iеш, дукхача кхыча спектаклашка а ук кхоачамбоацараш кийслуш хилларца. Масала, из тайпа сурт бIаргадайра сона дукха ха йоацаш «Лениниана» яхача а массехк кхыча спектаклашка а. Цул совгIа, цуморча зрителa лаьрхIа лоаха хала да артисташта. Из кхета а деш, театра администраци декхарийла я ший болх тоабе, хIара спектакле эшаш а воагIаш а вола зритель Iалашве. Бебашха доацаш леладе йиш йолаш гIулакх дац из. Из а апий тайпара йола дисциплина я.

С. САВИЦКАЯ,
«Красный молот» завода инженер.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

№ 4 йолча Грозненски юкъарча профессионально-техническа училище 1983—1984 дешара шера дешархой деша дIачуэцилга дIахойт.

Ухх профессеех:

1. **Мехкадьаттен гази йоаккхача скважинаш эксплуатационни разведочни буруэ тоххача бурильщик гIонча, электросварщика болх бе а хоргдолаш.**
Дешара ха — 1—3 шу.
2. **Буровойнта гIулакх деш вола электромонтер.**
Дешара ха — 3 шу.
3. **Электрогазосварщик.**
Дешара ха — 3 шу.
4. **Слесарь-авторемонтник.**
Дешара ха — 1—3 шу.
5. **Химически анализа лаборант** (мехкарий).
Дешара ха — 3 шу.
6. **Топограф-геодезист.**
Дешара ха — 3 шу.

Училище деша дIаэц 8—10 класс чакхъяьккха кагий нахи мехкарийи, эскарера цIабаьхка бIухой.

Училище нийчаю «Грознефть» объединенена кадраш. Деша багIача хана дешархой Iалашбу мах боацаш обмундированеца, кхачанца, учебникашца, общежитеца. Производственни практика йолча хана дешархошта шоай специальностагIа довгIача юкъарча алапех 33—50 процент ахча кара дIател. Училище деша вагIаш яьнкха ха къахьегама стажаца дIалоархI.

Училища яхо курс чакхъяьнкха а йистебовлаш дIалуш йола экзаменаш толаме дIаенна а болча кагирхошта юкъера образовании яккхарах долеи профессегIа квалификаци енна долеи диплом дIалу.

Училище чакхъяьккхараш специальностагIа болх бе хьожабу город Грозне. Деша отта безам болчо училище хьачулу директора цIерагIа ер документаш: заявлени, дийша хилара тешал, вахача моттигера справка, вовь ха тIайола тешал е паспорт, 6 фотокарточка 3х4 размер йолаш. Документаш хьачуйиду хIара денна 8 сахьат даьлча дена 18 сахьат даллалца.

Занятеш дIайолалу 1983 шера 1 сентябре.

Хьамсара доттагIий! Тха училище деша дувла! Из чакхъяьккхачул тIехьагIа оашош хержача специальностагIа йоккха говзал йола болхлой хургда шоах, хIаьта юкъера образовании а хургья шун.

Училища адрес: г. Грозный, Октябрьски район, 12 участок, автобусаш № 13, 24, 25, трамвай № 5, «12 участок» яхача уж соцача кхаччалца.

ТЕЛЕВИДЕНИ

17 ФЕВРАЛЬ
II ПРОГРАММА

17.10 — Хоуспьэл-83. «Лаьттадаларнй февральски йоаккхаш».
17.25 — «Бригадие подряде керда могIашкь». Документальни фильм.
17.40 — «Халкъа тIахьожам бола бош ба» (гIалгIай меттала).
17.50 — Пачхахьалкхен плеи болхлошка Iалашъяр (нохчий меттала).
18.00 — «Тха участковый». Милицес лейтенантах. А. Чапесовh бола телеочерк.
18.30 — «Нохч-ГIалгIайче гIоалаь».
18.50 — Бераштa. Мультфильм.
19.00 — «Кулариновски» совхоза коммунистий доша гIаллакх.
19.30 — «Иван Грозный» яха художественни фильм. 2-гIа серн.

18 ФЕВРАЛЬ
II ПРОГРАММА

16.40 — «Хьа горизонташ».
17.10 — Бераштa. Фильм.
17.20 — «Вай интернационалистош аь» (нохчий меттала).
18.00 — «Нохч-ГIалгIайче гIоалаь».
18.20 — «Бригадаш къахьегама потенциал», Iилмани-популярни фильм.
18.50 — ГIуллакх кхоачашдаро дисциплина (нохчий меттала).
19.00 — Транспортни конвейера проблемаш. «ЯIаьхача составашта — шера никъ».

РАДИО

17 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

6.40 — Передачай программа. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).
6.45 — «Юрт: гIуллакхаш проблемаш». Хоттамах бола хоам (гIалгIай меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. Хоттамах бола хоам.
8.23 — «Сердало» газета обзор. Хоттамах бола хоам.
8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.36 — Музыкальни антракт (гIалгIай меттала).
8.40 — «Общественни порядок лорвеш» яха радиожурнал (эрсий меттала).
11.15 — Боккхийчарна берех лаьца. «Берий хьаьший доаца дуне». Беседа (нохчий меттала).
11.30 — «Микрофонаца Грозне гIолаш» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
11.45 — Музыка (гIалгIай меттала).
15.15 — Моттигерча композиторий произведенеш (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Патриот» яха радиовыпуск (нохчий меттала).
17.31 — Халкъа музыка (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Атеист» яха радиожурнал (нохчий меттала).

II ПРОГРАММА

18.00 — «Музыкан новзен таллам бола произведенеш». Музыкально-литературни композици.
18.30 — Инструментальни музыка.
18.31 — «Лай тIара цIе эшаш». Ш. Окуева романа тIара дакъа (нохчий меттала).
19.40 — Шерра аьрхача аьарий концерт.
20.30 — Моттигерча композиторий лирически илли.

18 ФЕВРАЛЬ
I ПРОГРАММА

6.40 — Передачай программа. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).
6.45 — «Юртара гIуренаш». Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор. Хоттамах бола хоам.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор. Хоттамах бола хоам.
8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.36 — Илли дIаола Мусаев Лийлас (нохчий меттала).
11.15 — Вешарий республикий заздаш ханнахьа дикан кхоачамбар (эрсий меттала).
11.30 — «Поэзе минуташ» (гIалгIай меттала).
11.45 — «Империализм экономически диверсеш». Беседа (эрсий меттала).
15.15 — «СалаIара минуташ». Литературно - музыкальни композици (нохчий меттала).
15.35 — Реклама.
17.15 — Передачай программа. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «ДоттагIий вазам» (эрсий меттала).
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Болхлой вахар» яха радиогазета (гIалгIай меттала).

II ПРОГРАММА

18.00 — В. Райчев. «Маэстро къонах». Оперетта нотташ.
19.10 — «Лоаний музыкаш». Концерт.
19.50 — «Душа в заветной лире» яха музыкально-поэтически композици (эрсий меттала).
20.13 — Художественни самодеятельноста дакъалацархой концерт.
20.40 — И. Речменский. ГIалгIай халкъа темах бола увертюра.

Хоаттам

Тахан республике гIоллен Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йочан а йоацаш, малхбузехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьенхаш хилен фегара температура республике 0—5, Грозне 2—4 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш, лоа а делхаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьенхаш хилен фегара температура бийсана —3, —8, дийнахьа —1, +4 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ЛОРА ХЬЕХАМАШ

ГРИППО ХЬЕДУ ЛАЗАРАШ

Мерий чура че мерaжа пазухашца е синусашца юкъаенна я. Нагахьа санна инфекци цунна чуьлча, воспалени хул — синусит.

Мерaжа пазухашта хула воспалени я лерга, къамарга шода, мерaжа хула эггара чIоагIагIа даьржа дола лазар. Къаьстта сиха хул синуситаш грипп теккача. Пазухашта чуйоал вирусаш мерaжа чугIолла е лелача цIийца. КIезига моттигаш хилац йIовхараш хиннача хана микробаш мерий Iургашта чуйоалаш я. Гайморит хилара бахьан хила тарлу теллза цергаш а, хIана аьлча, пазухашта хьалтIехьотт цар овлаш. Синуситаш хила йиш я моллагIа чоь хилар бахьан долаш а.

Синуситаш остри а хронически а хул. Цар белгалонаш геттара тайп-тайпара я, хIаьта уж ювзенна хул воспалительни процесс хьа микчара йолленнай, цо чулоацар цхьа пазух я, массехк пазух я яхача дешаш.

МоллагIча пазухана воспалени хилча гучаювл юкъара а моттигера а симптомаш. Юкъара яраш: дегIа температура лакхъялар, корта лаза балар, дуача хIаманцара безам боар. Лазар тIерча мочхале пазухашта хилча, лазаш хул бIарг, мочхал ше, хьажа, кертa тIе; воспалени керттерча пазухаца хилча лазаш хул пхьукъог; нагахьа санна лазар хьажий тIарча пазухана хилча, лазаш хул хьажаюкъа кертa тIеи. Моттигера симптомаш: эггара хьалхара белгало мерaж йиккъари Iоуха мерaж IадатIъялар. Ниэткъа мерa Iовлац мерaж, хIаьта цхьаза мери чугIолла бага а ух. Нагахьа санна лазар кхийттар тIерча мочхала пазух яле, басилг хизайоал цамогаш волча сага: из чIоагIагIа лазайоал тоIайича. КIезига моттигаш хилац лазар цергашка, бIаргаге, лергага доалаш.

Пазухашта хиннача чIоагIагIча воспаленеш дукхагIча даькъе амбулаторни хьалашка дарба ду. Де дезар да кIорда а ца деш, хан-хаваахьа лоро де мел яхар дар. Хьожаю воспалени дIайоаккха, йIовхал лохьъю средствош, физиотерапевтически процедураш, молкаи препараташ — мерий чуукийта тIадамаш е порошокаш.

Гайморит хиннача геттара дика хул пазухаш йилар, мерa чу антибиотикаш чуеттар (дукхагIча даькъе пенициллин). Аьтта-мочхала пазухашта воспалени хилча, цул совгIа, могаду инжа дукхагIа аьрда оагIув кIал болаш иллар, хIаьта воспалени аьрда оагIорча мочхала пазухана хилча — аьтта оагIув кIал болаш. Иштта уллаш хилча воспалени хиннача пазуха чура ковча хIама арвухаш дола Iург кIал нийслу, тIаккха цо чу Iайна, нод араллара эша хьал хьаду. КIезига хилац пациенташ Iайна моттиг хьахецийта ца бухьаш, цига хIама Iоттайта ца тугаш а моттигаш. Иштта метаргдац, хIана аьлча, тIаккха лазар дIаьхлу, хIаьта хронически а хинна дIаотта а тарлу. ХIама Iоттийта а Iайна моттиг хьахецийта а кхера везаш вац. Из хIама дилла а лазар ходолийтаргдоацаш мерий чу молха а хьакке ду, хIаьта иштта хIама ца деш дитача, из хронически стадега яла тарлу, тIаккха операци е езаргья.

Остри синусит хилча ио тIехьаьнна холуш хилац пазухашта хронически воспаленеи хилча юкъара симптомаш. Цул керттера белгало я мерий чура Iоараюла хIама йиикъа а нода хьисапе а хилари садаха хало хилари. Цхьаза юрта лазабоал. ХIаьта а кхераме доацаш лархIа йиш йолаш дац из лазар, хIана аьлча, обострени хиннача дане харцдала тарлу из. Хронически синуситашта дарба ца дар кхераме да, сага моллагIа простудни лазар хилча, цунна обострени хила йиш хилар бахьан долаш. Пазухаш кертa чурча хьаьна а бIарташта а юхе хилар бахьан долаш инфекци цу органашка кхачар кхерам ба, лазар геттара харц а доаккхаш.

Организм халонга яккхаро ина лу цунна шелала духьала отта, тIаккха мерaж кикъаш а коачлуш а дола лазараш кIезигагIа хул.

КIезига моттигаш хилац дерригa дегI е цхьайола маьженаш чIоагIа шелъелча, тIерача садоахача наькъашта остри катар хилча, грипп хилча остри нод уха юкъера отит гучадоалаш.

Цу хьалашка лохлу эггара хьалха хIама хозийтача турба чугIолла лерга чуйоагIача патагенни микробашта духьала оттара низ. Масала, тIерача садоахача наькъашта остри катар йолча мерий чура мераш чIоагIа Iойоаккхаш хIама хозийта турба шерре салалла тарлу. ТIаккха мерaжа чура, къамарга чура микробаш лерга чуйоал. КIезигагIа йолх микробаш лерга чу лелаш долча цIийца — грипп а кхы лазар а хилча.

Дилла хулаш долча хьалашна цIаьхха долалу остри юкъера отит яла лазар: лерг кIоаргга чура чIоагIа лаза доал, из лерг долча оагIорахьара кертa дакъа а лазаш, температура лакхлу, саг чIоагIа кьорвера. Бераштa дукхагIча даькъе бус гучадоал из лазар.

Лерга юкъерча даькъа кхыча органашцара церни бувзамаш дукхен тайп-тайпарен хилар а кагийча берий процесса доазув оттадара кхоачам боллаш низ ца хилар а бахьан долаш, из лазар хилча цар каст-каста лаьовл че, чен хул, даим кулгаши когаши хьеду, Iеттаду, и. кх. дI. Нагахьа санна лерга иIана чу нод а Iайна кхоккам оттача, лерга чура нод Iойолалу. Лерга чура нод йолаелча цу сахьате толагIа хул уяхо, лерга чура лазар лаьгIлу, температура лохлу. Цхьабакъда, хIаьта е саг верош, воспалени дIахо йодаш я. Иштта хIама хила йиш йолаш моттиг нийсъелча, нода тайпара коачал лерга чура хIама хазара йолча турба чу гIолла мерaжа, къамарга чугIолла Iоаха йиш я. Из хIама каст-каста хул катийча бераштa, хIана аьлча, цар хIама хазара йола турба боккхийчарчул шерагIа а лоацагIа а я. Иштта хIама лийеделча лазар сихагIа къест.

Дарба дича лерга юкъерча даькъа хула воспалени юк. чура Iоуха нод кIезиглу, лерга иIана муа хул, шодий гордо ше хила езача норжа та, кхоач, хIама дикагIа хоз.

Цудухьа Iалаьмате лоархIаме да лерга юкъерча даькъа хулача остри воспаленена ма хула чехкагIа а кхетамца а дарба дар, хIана аьлча, тIаккха харцдаргдац лазар, хIаьта иштта хронически хинна дIа а оттаргдац, кертa чу а даргдац.

А. ГОСТЕМИРОВ,
№ 1 йолча поликлиника лор-оториноларинголог.

КЕРДА ХОАМАШ

СТИХАШ КНИЖКА

Ухх денoшка Нохч-ГIалгIай книжни издательство кепа а теха арадаьннад «Вахара иллеш» яха поэта Плиев Амира стихай сборник. Автора дикьлагIа книжка да из, вайна довзаш да цун хьалхара «Тешал» (1969), «Дахьовла» (1971), «ЦхьоагIо» (1973) яха поэтически сборникаш.

Ухх тIеххьарча итт шера хьаьхча поэтически произведенеех дикагIъяраш я поэта ший кердача книжка юкъейиллалараш. Царех я вай баьччах В. И. Ленинах, Даьхенах, вай заман турпалхочох — къахьегама сагах, машарах, Iалахах, безамах йола стихотворенеш.

Плиев Амира произведенеш лирически турпала Iомаху догцIена, нах безаш хила.

ХАЛКЪА ТЕАТРЕ

Дикка къаьлийгад Веденски района Элистанжи яхача юртарча культура ЦIен халкъа театро Х.-А. Берсанова «Шейх-Iаббал» яха пьеса оттаеш. Цу театра кулгалхо ва Краснодарерча культура института выпускник Басханов Саид-Бек.

Из пьеса отта а яь хьалхара премьера хиннай ухх денoшка. Автора ше а пунга хьежараша а къоабалъеш тIанийцай из.

Спектакла керттера чулоацам ба: шейхаш да тхо ядаш нах Iехабеш болчар сибат долча тайпара хьахьокхар, цар тайпа болх гучабаккхар.

С. ЧАКОВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктоххана секретара — 2-84-88; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаьной — 2-58-87; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-88; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-58-87; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттен деношка

СФ05069. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 836.